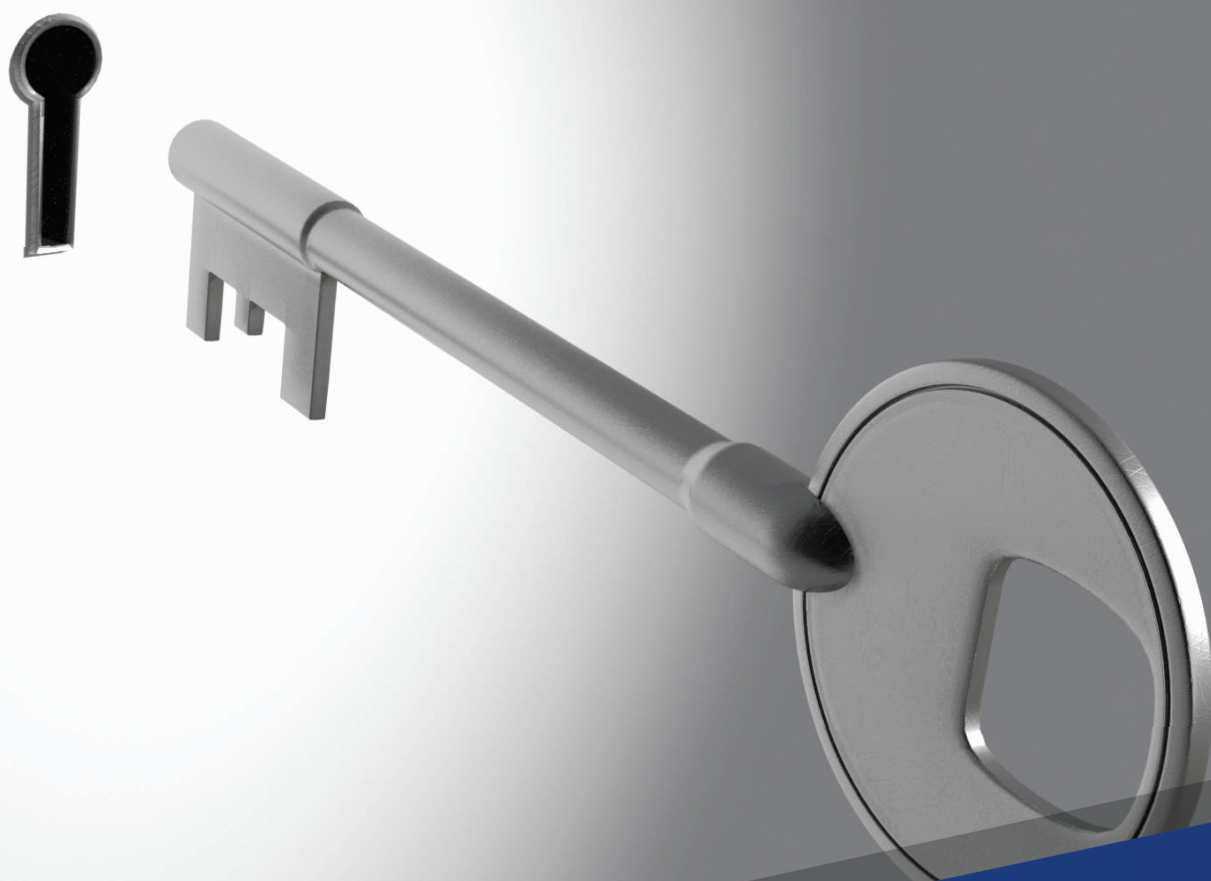

**REGIONAL
ANTI-CORRUPTION
INITIATIVE**

THE AIRE CENTRE
Advice on Individual Rights in Europe

**Конфискация на средства от корупция:
Преглед на насоките и стандартите
на организацията на обединените нации,
Съвета на Европа и Европейския съюз**

ABSTRACT

Asset recovery is a simple idea; the legal retrieval of illegal gains. In practice, however, asset recovery is a complex and multidimensional area of law, often requiring intricate practical procedures and involving multiple parties and jurisdictions. This practical complexity requires the judges and prosecutors working in the field to have a firm understanding of their own domestic legislation in relation to freezing, seizure and confiscation, as well as a solid appreciation of the international standards and instruments that seek to strengthen and harmonise international practice.

In 2018, the AIRE Centre (Advice on Individual Rights in Europe) and RAI (Regional Anti-corruption Initiative) published a study titled *Asset Recovery in the Western Balkans: A Comparative Analysis of Legislation and Practice*, which was completed after extensive consultation with regional and international experts. This publication concluded that, although the domestic legislation in SEE jurisdictions was, in principle, in accordance with the relevant international and European standards, the powers of asset recovery and confiscation granted by these laws were used neither sufficiently nor effectively. Consequently, one of the publication's key recommendations was to build the capacity of regional law enforcement agencies, prosecution services, and judicial bodies, in order to ensure the effective seizure and confiscation of assets within their jurisdictions. In response to this recommendation the AIRE Centre and RAI have produced this Handbook as part of a broader regional project on asset recovery.

РЕЗЮМЕ

Възстановяването на активи е проста идея; законното отнемане на незаконно придобитото. На практика обаче възстановяването на активи е сложна и многоизмерна област от правото, която често изисква сложни практически процедури и включва множество участници и юрисдикции. Тази практическа сложност изисква от работещите в сферата съдии и прокурори пълно познаване на собственото национално законодателство във връзка със замразяването на активи, изземването и конфискацията, както и добро разбиране на международните стандарти и инструменти, целящи укрепване и хармонизиране на международната практика.

През 2018 г. Центърът AIRE (Консултиране относно правата на човека в Европа) и RAI (Регионална антикорупционна инициатива) публикуват проучване, озаглавено „Възстановяване на активи в Западните Балкани: сравнителен анализ на законодателството и практиката“, което е изготвено след обстойни консултации с регионални и международни експерти. Тази публикация достига до заключението, че макар националните законодателства в юрисдикциите от ЮИЕ по принцип да са в съответствие с приложимите международни и европейски стандарти, предоставените от тези закони правомощия за възстановяване и конфискация на активи не се използват ефективно и в достатъчна степен. Предвид това, една от ключовите препоръки е да се засили капацитета на регионалните правоприлагащи органи, прокуратурата и съдебните власти, за да се гарантира ефективно изземване и конфискация на активи в рамките на техните юрисдикции. В отговор на тази препоръка Центърът AIRE и RAI изготвят настоящия наръчник като част от по-широк регионален проект относно възстановяването на активи.

Заглавие:	Конфискация на средства от корупция: Преглед на насоките и стандартите на Организацията на обединените нации, Съвета на Европа и Европейския съюз
Проект:	Засилване на борбата с корупцията в Югоизточна Европа чрез подобряване на мерките за изземване на имущество
Издателства:	Съвети относно индивидуални права в Европа (Advice on Individual Rights in Europe (AIRE)) Регионална инициатива за борба с корупцията (Regional Anti-corruption Initiative (RAI))
За издателите:	Биляна Брейтуейт Владан Йоксимович
Редактори:	Елдан Муянович, Дарко Дацер
Автори:	Крешимир Камбер, Уил Ферис, Катарина Харби
Превод:	Преводаческа агенция АГИЛА
Екипи на RAI и AIRE:	Десислава Гоцкова, Айда Трожич
Дизайн:	Марко Миличевич, Кликер Дизайн

Съдържание

1. ВЪВЕДЕНИЕ	5
АКРОНИМИ	6
2. КОНФИСКАЦИЯ НА СРЕДСТВА ОТ КОРУПЦИЯ: ПРЕГЛЕД НА НАСОКИТЕ И СТАНДАРТИТЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ, СЪВЕТА НА ЕВРОПА И ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	7
2.1. УВОД.....	7
2.1.1 Какво е конфискация?.....	7
2.1.2 Защо конфискацията е важна?.....	8
2.2. МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ	8
2.2.1 Конвенции на ООН.....	8
2.2.2 Инструменти на Съвета на Европа	9
2.2.3 Инструменти на Европейския съюз.....	11
2.2.4 Други международни инструменти.....	12
2.3. ПОДХОДЪТ, ВЪЗПРИЕТ ОТ МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛЮЧОВЕИ АСПЕКТИ НА КОНФИСКАЦИЯТА	12
2.3.1 Решения за замразяване и правомощия за разследване.....	12
2.3.2 Обикновена (основана на присъда) конфискация	13
2.3.3 Конфискация на равностойно имущество и смесване	14
2.3.4 Конфискация на средства	14
2.3.5 Конфискация на приходи и други ползи, извлечени от облаги от престъпления и корупция	15
2.3.6 Обръщане на тежестта на доказване.....	15
2.3.7 Конфискация по отношение на трети лица	16
2.3.8 Неоснована на присъда конфискация	17
2.3.9 Международно сътрудничество	18
2.3.10 Гаранции	18
2.4 ОРГАНИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА.....	19
2.4.1 GRECO	19
2.4.2 MONEYVAL	20
2.5 ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА.....	20
2.5.1 Член 1 от Протокол № 1.....	21
2.5.2 Член 6	36
2.5.3 Член 7	42
2.5.4 Член 8.....	46

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Възстановяването на активи е проста идея; законно възстановяване на незаконни печалби. На практика обаче възстановяването на активи е сложна и многоизмерна област на правото, която често изисква сложни практически процедури и включва множество участници и юрисдикции. Тази практическа усложненост изисква много добро разбиране от страна на съдиите и прокурорите, които работят в тази област, за националното законодателство, свързано със замразяването, задържането и конфискацията, както и солидни познания за международните стандарти и инструменти, които имат за цел консолидирането и хармонизирането на международната практика.

През 2017 г. Центърът „Съвети за индивидуални права в Европа“ (AIRE) и Регионалната инициатива за борба с корупцията (RAI) започнаха съвместна работа в подкрепа на юрисдикциите в Югоизточна Европа за подобряване на работата им по възстановяване на активи. През 2018 г. двете организации публикуваха изследване „Възстановяване на активи в Западните Балкани: Сравнителен анализ на законодателства и практики“, което беше завършено след обширни консултации с регионални и международни експерти.

Публикацията заключава, че независимо че националните законодателства в Югоизточна Европа по принцип са в съответствие със съответните международни и европейски стандарти, правомощията за възстановяване на активи и конфискация, които те предоставят, не се използват нито в достатъчна степен, нито ефективно. Ето защо една от ключовите препоръки беше да се изгради капацитетът на регионалните правоприлагащи органи, прокуратури и съдебни органи, за да се гарантира ефективното изземване и конфискация на имущество в рамките на техните юрисдикции.

В отговор на тази препоръка Център AIRE и RAI съставиха настоящото ръководство в рамките на двугодишен регионален проект относно възстановяването на активи, озаглавен „Засилване на борбата с корупцията в Югоизточна Европа чрез подобряване на мерките за изземване на имущество“. Проектът се изпълнява от Център AIRE и RAI и се финансира от британското правителство. Публикуването на настоящото ръководство допълва други текущи дейности за изграждане на капацитет в Югоизточна Европа и ще бъде използвано в редица обучителни събития, специално насочени към подкрепа на властите, ангажирани с възстановяването на активи.

Ръководството се допълва от още едно издание: „Инструменти и най-добри практики на международно сътрудничество за възстановяване на активи“. Двете публикации бяха разработени едновременно, с една и съща обща цел.

Център AIRE и Регионалната инициатива за борба с корупцията изказват своята благодарност на правителството на Обединеното кралство за неговия ангажимент, значителна финансова подкрепа и насоки; на фондация „Конрад Аденауер“ за това, че се присъедини към усилията ни и подкрепи участието и на други бенефициенти; както и на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ) за подкрепата на първоначалната инициатива, която доведе до съществени действия в региона на Югоизточна Европа.

АКРОНИМИ

- СЕС – Съд на Европейския съюз
- ЕКПЧ – Европейска конвенция за правата на човека
- ЕСПЧ – Европейски съд по правата на човека
- ЕС – Европейски съюз
- FATF – Специалната финансова работна група в областта на изпирането на пари
- GRECO – Група държави срещу корупцията
- ICHRP – Международен съвет за политики за правата на човека
- MONEYVAL – Комитет на експертите за оценка на мерките за борба срещу прането на пари, под ръководството на Съвета на Европа
- ООН – Организация на обединените нации
- UNCAC – Конвенция на ООН срещу корупцията
- UNTOC – Конвенция на ООН срещу транснационалната организирана престъпност

Моля, отбележете, че в Ръководството се използват местоимения в мъжки род за обозначаване на лица и от двата пола, освен когато в Ръководството специално се упоменава лице от женски пол. Както авторите на Ръководството, така и Център AIRE и RAI се застъпват за равенство между половете и по принцип подкрепят неутрален език по отношение на пола.

2. КОНФИСКАЦИЯ НА СРЕДСТВА ОТ КОРУПЦИЯ: ПРЕГЛЕД НА НАСОКИТЕ И СТАНДАРТИТЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ, СЪВЕТА НА ЕВРОПА И ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

2.1. УВОД

Настоящото Ръководство предлага общ преглед на международните стандарти в областта на конфискацията на облиги от престъпна дейност и средства от корупция. Първо се разглежда въпросът какво е конфискация и защо тя е важна. Второ, изброяват се основните международни конвенции, като се посочва обхватът на всяка една от тях. Трето, обяснява се подходът, който тези стандарти възприемат по отношение на ключови аспекти на конфискацията. Фокусът е основно върху съдебната фаза на производствата по конфискация, където се взима окончателното решение за конфискация, въпреки че се засягат и въпроси като замразяване на активи с оглед конфискация и международно сътрудничество по дела за конфискация. След това се прави кратък преглед на работата на наблюдаващите органи на Съвета на Европа по отношение на тези стандарти, както и на гаранциите, изведени от Европейския съд по правата на човека при приложението на Европейската конвенция за правата на човека.

2.1.1. Какво е конфискация?

Конфискацията е окончателното или постоянно отнемане на имущество по разпореждане на съд.¹ Тя може да включва и отнемане на имущество, постановено от орган, различен от съд.² Конфискацията не е непременно наказателна мярка по своя характер³ и не се ограничава непременно до отнемане на имущество в резултат на наказателно производство.⁴

Широкото определение на конфискацията показва, че това е гъвкаво понятие. Съществуват редица променливи, които законодателят трябва да вземе предвид при разработването на мерки за конфискация. Тези променливи включват: обхвата на имуществото, което подлежи на конфискация; видовете престъпно (или друго незаконно) поведение, което би могло да доведе до конфискация; и стандартите и видовете тежест на доказване, които трябва да се прилагат, за да се установи дали определени активи следва да подлежат на конфискация, или не. Тези и други въпроси се разглеждат по-долу в светлината на международните стандарти.

¹ Член 1 от Конвенцията от Страсбург от 1990 г., Конвенцията от Варшава и Директивата от 2014 година: „Конфискация“ означава наказание или мярка, наложена от съд след свързана с едно или няколко престъпления процедура, в резултат на която окончателно се отнема собствеността.“ Член 2 от UNTOC и UNCAC: „Конфискация“ означава окончателно отнемане на имущество въз основа на съдебно решение или нареждане на друг компетентен орган“.

² Определението на „конфискация“, използвано в конвенциите на ООН, е разширено по този начин, но не и това, използвано в Конвенцията от Страсбург от 1990 г., Конвенцията от Варшава и Директивата от 2014 г.

³ Определението на конфискация в Конвенцията от Страсбург от 1990 г. и Конвенцията от Варшава пояснява, че конфискацията може да бъде „наказание“ или „мярка“.

⁴ Така е ограничена в определението в Конвенцията от Страсбург (1990 г.), Варшавската конвенция и в Рамковото решение от 2005 г., но не и в Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, Конвенцията на ООН срещу корупцията и Виенската конвенция.

2.1.2. Защо конфискацията е важна?

Независимо, че съществуват различни възгледи как точно трябва да изглежда режимът на конфискация, конфискацията е широко призната като мощно оръжие в борбата с тежката престъпност и корупцията.⁵ В това отношение тя изпълнява редица цели. Успешно приложена, тя може:

- Да защити законната икономика от корупция и от проникването на незаконни активи
- Да способства за увеличение на данъчните приходи в законната икономика
- Да генерира активи, които могат да се използват за общественото благо
- Да спомогне за утвърждаване на правовата държава
- Да подкопае престъпните стимули и по този начин да действа като възпиращ фактор за незаконни дейности.

2.2. МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ

2.2.1. Конвенции на ООН

1. Конвенция на ООН срещу корупцията (2005) ("UNCAC")

Конвенцията на ООН срещу корупцията влиза в сила през декември 2005 г. и е насочена към предотвратяването, разследването и наказателното преследване на корупция както в частния, така и в публичния сектор.⁶

- Член 31 от Конвенцията на ООН срещу корупцията задължава държавите – страни по Конвенцията да приемат „във възможно най-голямата степен в рамките на собствената си правна система“ необходимите мерки за извършване на конфискация на облагите, получени от престъпленията, установени с Конвенцията, както и имущество, използвано или предназначено за използване при извършване на престъпленията по Конвенцията.
- Членове 53, 54 и 55 определят изискванията за признаването на заповеди за конфискация между държавите – страни по Конвенцията и механизмите, посредством които тези заповеди за конфискация се изпълняват.
- Член 57 предвижда връщане и разпореждане с конфискувано имущество.

⁵ Вж. например, включването на конфискацията в Препоръка № 4 на FATF от 2012 г.

⁶ Допълнителен пояснителен материал се съдържа в Законодателния и Техническият наръчник за Конвенцията на ООН срещу корупцията, достъпни съответно на:
https://www.unodc.org/pdf/corruption/CoC_LegislativeGuide.pdf. и
https://www.unodc.org/documents/corruption/Technical_Guide_UNCAC.pdf.

2. Конвенция на ООН срещу транснационалната организирана престъпност (декември 2000 г.)

Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, която влиза в сила през септември 2003 г., е основният инструмент на ООН в борбата с транснационалната организирана престъпност. Тя обхваща престъпления, свързани с участието в организирани престъпни групи, пране на пари, корупция и създаването на пречки пред правосъдието, както и други „тежки престъпления“.⁷

- Член 12 от Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност задължава държавите – страни по Конвенцията да приемат „във възможно най-голямата степен в рамките на собствената си правна система“ необходимите мерки за извършване на конфискация на облагите, получени от престъпленията и имущество, свързано с престъпления по Конвенцията.
- Член 13 определя процедурите и задълженията във връзка с международното сътрудничество по производства за конфискация.
- Член 14 установява разпореждането с конфискувано имущество.

2.2.2. Инструменти на Съвета на Европа

1. Конвенция относно изпирането, издирването, изземването и конфискацията на облагите от престъпления и относно финансирането на тероризма от 2005 г. (№ 198) („Варшавската конвенция“).

Варшавската конвенция разглежда по-специално конфискацията на средства за финансирането на тероризма, дори когато тези средства са със законен произход. Тя е приложима и за по-обща мерки за конфискация, въпреки че договарящите държави могат да ограничат действието ѝ чрез декларация.⁸

- Член 3 определя общите задължения на договарящите страни за изпълнението на мерки за конфискация, докато член 5 установява необходимостта да се гарантира, че изпраното имущество може да бъде предмет на замразяване, изземване и конфискация.
- Член 9 установява кои действия съставляват престъплението пране на пари по Конвенцията и необходимостта страните да криминализират тези деяния.
- Член 15 изброява общите принципи на международно сътрудничество за ефективното изпълнение на заповеди за конфискация, както и необходимите мерки за постигането на такова сътрудничество. Член 16 установява задължението на страните да подпомагат международните разследвания, а член 28 определя основанията, на които страните могат да отказват сътрудничество във връзка със заповед за конфискация.

⁷ Допълнителен пояснителен материал се съдържа в Законодателния наръчник за Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, достъпен на: https://www.unodc.org/pdf/crime/legislative_guides/Legislative%20guides_Full%20version.pdf.

⁸ Допълнителен пояснителен материал се съдържа в Обяснителния доклад към Конвенцията: <https://rm.coe.int/16800d3813>.

2. Наказателна конвенция относно корупцията (1999 г.) (№ 173) („Конвенцията от Страсбург“)

Тази конвенция е приета в изпълнение на Програмата от 1996 г. за борба с корупцията на Комитета на министрите. Влиза в сила през юли 2002 г. и разглежда корупцията както в частния, така и в публичния сектор. Конвенцията обхваща както лицата, които предлагат подкуп („активен подкуп“), така и лицата, които приемат подкуп („пасивен подкуп“).⁹

- Член 2 определя активния подкуп и задължава страните по Конвенцията да го криминализират. Член 3 огледално разглежда пасивния подкуп. Съответно членове 4 – 15 установяват други деяния, които страните са длъжни да криминализират съгласно Конвенцията.
- Член 23 установява какви мерки трябва да предприемат страните по Конвенцията за целите на събирането на доказателства за нарушения и конфискуване на облагите от престъпленията по Конвенцията.
- Член 25 определя принципите на международно сътрудничество съгласно Конвенцията, както и мерките, които следва да се предприемат за постигане на такова сътрудничество. Разпоредбата се допълва с член 26, който определя задълженията на страните за взаимопомощ в разследването и наказателното преследване.

3. Конвенция относно изпирането, откриването, изземването и конфискацията на облагите от престъпления (1990 г.) (№ 141) („Конвенцията от Страсбург“).

Конвенцията от Страсбург от 1990 г. потенциално има далеч по-широк обхват от трите конвенции на ООН, изброени по-горе, тъй като не ограничава конфискацията до конкретна категория престъпления. Страните по нея обаче могат с декларация да ограничат приложението на разпоредбите от Конвенцията, отнасящи се до конфискацията, до конкретни престъпления или групи престъпления.¹⁰

- Член 2 излага стъпките, които страните трябва да предприемат, за да позволят конфискацията на свързано с престъпления имущество и облагите от тези престъпления. Член 2 също така предвижда, че всяка страна по Конвенцията може да ограничи категориите престъпления, за които са приложими задълженията по Конвенцията.
- Член 13 предвижда задължение за страните по Конвенцията да изпълняват заповеди за конфискация, издадени от други страни. Член 14 изброява процедурите, посредством които се изпълняват тези заповеди за конфискация.
- Член 18 установява основания за отказ за сътрудничество с други страни. Член 23 предвижда, че страните трябва да признават съдебни решения на други страни. Член 27 определя изискванията по отношение на молбите за сътрудничество между страните за целите на разследване или наказателно производство.

⁹ Допълнителен пояснителен материал се съдържа в Обяснителния доклад към Конвенцията: <https://rm.coe.int/16800cse441999>

¹⁰ Допълнителен пояснителен материал се съдържа в Обяснителния доклад към Конвенцията: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cb5de>

2.2.3. Инструменти на Европейския съюз

Корупцията е престъпление, попадащо в обхвата на член 83, параграф 1 от Договора за функциониране на Европейския съюз, което предоставя на Съюза законодателни правомощия да регулира тази област от правото. Съществуват различни рамкови решения на Съвета относно конфискацията, престъпността и корупцията. Държавите членки са длъжни да предприемат мерки за конфискация във връзка с престъпленията по тези рамкови решения. Съответно тези инструменти на ЕС насърчават хармонизация между държавите членки в значително по-голяма степен в сравнение с описаните по-горе международни стандарти.

- Член 3 от Рамково решение 2005/212/ПВР предвижда “разширена конфискация” (известна още като „специална конфискация“). Това позволява конфискацията на имущество, което не е пряко свързано с престъплението, разглеждано от националната юрисдикция. Разпоредбата е приложима по-специално в случаите, когато доходите на дадено лице не съответстват на стойността на неговото имущество и съдът е убеден, че въпросното имущество произтича от престъпната дейност на това лице.
- Директива 2014/42/ЕС (наричана по-нататък „Директивата от 2014 година“) е приета с оглед на по-нататъшното хармонизиране на уредбата на замразяване и конфискация в светлината на продължаващите разлики между националните законодателства на държавите членки. Тя включва по-подробни разпоредби за хармонизирането на законите за конфискация в рамките на Съюза във връзка с някои определени тежки престъпления.
- Впоследствие е приет Регламент 2018/1805/ЕС (наричан по-нататък „Регламентът от 2018 година“). Той установява система за взаимно признаване на решения за замразяване и конфискация в рамките на наказателни производства, като определя кога дадено решение за конфискация трябва да бъде признато и изпълнено, както и в кои случаи държава членка може да откаже признаване. Регламентът обхваща също така управлението и разпореждането със замразено и конфискувано имущество, задълженията на държавите членки по отношение на засегнатите лица и правните средства за защита на разположение на тези лица.

2.2.4. Други международни инструменти

1. Препоръки на Специалната финансова работна група в областта на изпирането на пари от 2012 година (наричани по-нататък „Препоръките на FATF“)

Специалната финансова работна група в областта на изпирането на пари (FATF) е междуправителствен орган за изготвяне на политики, който има за цел определянето на стандарти и насърчаването на ефективното изпълнение на законодателни, регулаторни и оперативни мерки за борба с прането на пари, с финансирането на тероризъм и свързаните финансови престъпления. Препоръките на FATF са признат международен стандарт за борба с тези престъпни дейности, като предвиждат съответните инструменти за борба с прането на средствата от корупция. Въпреки че страните от Западните Балкани не са държави членки на FATF, MONEYVAL е асоцииран член и извършва оценка на страните въз основа на стандартите, определени от FATF (вж. по-долу).¹¹

- Препоръка В (известна още като Препоръка № 4) засяга прането на пари и конфискацията, като в член 4 е залегнал подходът, който препоръките възприемат по отношение на мерките за конфискация.
- Препоръка G (известна още като Препоръка № 38) установява стандартите на препоръките на FATF относно международното сътрудничество.

2.3. ПОДХОДЪТ, ВЪЗПРИЕТ ОТ МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛЮЧОВЕИ АСПЕКТИ НА КОНФИСКАЦИЯТА

2.3.1. Решения за замразяване и правомощия за разследване

Конфискацията често се предшества от замразяването на активи в хода на разследването, като по този начин временно се възпрепятства разпореждането с тези активи. Замразяването на активи е изключително важна стъпка за предотвратяване на укриването или разхищаването на имущество, което впоследствие може да бъде обект на конфискация. Всички основни международни конвенции,¹² упоменати в настоящата публикация, задължават страните да приемат мерки, които позволяват замразяването на активи и предвиждат други правомощия за разследване. Те са доразвити в Директивата, включително и гаранции, че решенията за замразяване няма да остават в сила по-дълго от необходимото, както и че замразеното имущество, което не е конфискувано, трябва да се върне на законния му собственик.¹³

¹¹ Допълнителен пояснителен материал се съдържа в публикацията на FATF за най-добра практика „Как да използваме препоръките на FATF за борба с корупцията“: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/BPP-Use-of-FATF-Recs-Corruption.pdf>

¹² Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, Конвенцията на ООН срещу корупцията, Конвенцията от Страсбург от 1990 година, Конвенцията от Страсбург от 1999 година и Варшавската конвенция.

¹³ Решенията за замразяване подлежат на същия тест за пропорционалност като решенията за конфискация, но техният временен и превантивен характер може да спомогне да се установи тяхната пропорционалност (вж. Raimondo срещу Италия, жалба № 12954/87, 22 февруари 1994 г. и Arcuri срещу Италия, жалба № 52024/99, 5 юли 2001 г.).

2.3.2. Обикновена (основана на присъда) конфискация

Обикновената, основана на присъда конфискация, е един от най-основните инструменти, наред с конфискацията на равностойно имущество и конфискацията на средства от престъплението. Обикновената конфискация е конфискацията на икономически предимства или ползи, извлечени от престъпление, за което дадено лице е осъдено с влязла в сила присъда. Тя позволява на съда да постанови отнемане на облагите от престъпления, за което дадено лице е осъдено.

Всички международни стандарти, изброени по-горе, включват задължение за страните да приемат необходимите мерки, за да позволят обикновена конфискация на „облагите“ от престъпления в рамките на съответния обхват.¹⁴ Следователно в това отношение е важно какво е определението за „облаги“ от престъпления:

- Съгласно Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и Конвенцията на ООН срещу корупцията, „облаги“ от престъпления са всяко имущество (включително правни документи или инструменти, доказващи право на собственост или други права върху това имущество), получено или придобито, пряко или косвено, чрез извършване на престъпление.
- „Облага“ от престъпление съгласно Конвенцията от Страсбург от 1990 година е всяка икономическа изгода от престъпление, която може да се състои от имущество от всякакъв характер и може също така да включва всякакви правни документи или инструменти, които доказват право на собственост или други права върху това имущество. Конвенцията от Страсбург от 1999 година възприема същия подход.¹⁵
- Варшавската конвенция съдържа още по-широко определение на облагите от престъпление. Те са определени там като всяка икономическа изгода, *получена или придобита*, пряко или косвено, от престъпление, която може да се състои от имущество от всякакъв характер и също включва всякакви правни документи или инструменти, които доказват право на собственост или други права върху това имущество. [добавен наклонен шрифт]
- Варшавската конвенция предвижда също и конфискация на изпрано имущество.
- Директивата от 2014 година съдържа широко определение на „облаги“: „облага“ означава „всяка икономическа изгода чрез престъпление; тя може да се изразява във всяка форма на имущество [включително правни документи или инструменти, които доказват право на собственост или други права върху това имущество] и да включва всяко последващо повторно инвестиране или преобразуване на преки облаги и всякакви стойностни ползи от заподозряното лице или обвиняемия.“ [добавен наклонен шрифт]

¹⁴ При подписването или ратификацията на Конвенцията от Страсбург от 1990 година, страните могат да ограничат приложението на тази разпоредба в член 2(1) относно приемането на мерки за конфискация до конкретни престъпления или категории престъпления. Приложението на еквивалентната разпоредба от Варшавската конвенция също може да се ограничи или до престъпления, наказуеми с максимум лишаване от свобода за срок над една година, или с препратка до списък с конкретни престъпления, при условие че обикновената конфискация задължително се прилага по отношение на прането на пари и категориите престъпления, изброени в приложението към Конвенцията.

¹⁵ Вж. Обяснителния доклад към Наказателната конвенция относно корупцията, т. 94.

2.3.3. Конфискация на равностойно имущество и смесване

В някои ситуации може да не е възможно да се изземат преките средства от престъпление, което прави обикновената конфискация трудна или невъзможна. Такава ситуация може да възникне, когато облагите от престъпления са преобразувани или превърнати в друг вид имущество. В такъв случай мярка, която позволява конфискацията на средства, които отговарят на стойността на облагите от престъпление, може да бъде ефективно средство. Тази форма на конфискация е известна като конфискация на равностойно имущество.

Друга ситуация, където може да не е възможно да се изземат преките облиги от престъпление, може да възникне, когато тези облиги са били смесени с имущество, придобито от законни източници. Това е известно като смесване. Въпросът със смесването може да се разреши, като се въведат специфични мерки, които позволяват конфискация на средства от смесеното имущество до размера на оценената стойност на първоначалните облиги от престъпление.

Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, Конвенцията на ООН срещу корупцията и Варшавската конвенция задължават страните да приемат мерки за конфискация на равностойно имущество. Те също така задължават страните да позволят конфискация на имущество, в което са преобразувани или превърнати облигите от престъпление, и да позволят конфискацията на смесени активи до оценената стойност на смесените облиги от престъпление.

Конвенциите от Страсбург от 1990 и 1999 година предвиждат изрично задължение да се приемат мерки за конфискация на равностойно имущество, като не засягат пряко въпроси, свързани с преобразуването, превръщането или смесването на активи. Може би целта е тези въпроси да се обхванат от определението на „облиги“, съгласно което „облиги“ означава всяка икономическа изгода от престъпление. Може да се приеме, че преобразуван, превърнат или смесен актив, който в крайна сметка е извлечен от престъпление, може да бъде конфискуван, без каквито и да било допълнителни изрични разпоредби, на основание това, че продължава да представлява икономическа изгода, независимо дали е променил формата си, или не.

2.3.4. Конфискация на средства

Средства са всяко имущество, използвано или предназначено да се използва, по какъвто и да е начин, изцяло или частично, за извършване на престъпление или престъпления. Те могат да включват, например, моторни превозни средства, използвани за прикритието на стоки при контрабанда или оборудване, предназначено за използване при извършването на престъпление. Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и Конвенцията на ООН срещу корупцията задължават страните да приемат мерки, които позволяват конфискацията на имущество, оборудване или други средства,¹⁶ които са използвани или предназначени да бъдат използвани за престъпленията, обхванати от

¹⁶ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и Конвенцията на ООН срещу корупцията не съдържат определение на „средства“.

Конвенциите. Конвенциите от Страсбург от 1990 и 1999 година, Варшавската конвенция и Директивата от 2014 година предвиждат сходно задължение за страните да въведат мерки, които позволяват конфискацията на средства (както са определени в първото изречение на този параграф).

2.3.5. Конфискация на приходи и други ползи, извлечени от облаги от престъпления и корупция

Облагите от престъпления и корупция, или имуществото, в което такива облаги са преобразувани или превърнати, може да доведе до приходи или стойностни ползи. Очевидно е важно всички тези ползи да подлежат на конфискация в подходящите случаи, за да се гарантира, че престъпността и корупцията не се възнаграждават. Всички основни международни стандарти разглеждат този въпрос, макар и по различен начин.

Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, Конвенцията на ООН срещу корупцията и Варшавската конвенция изрично предвиждат конфискацията на такива приходи и ползи, по същия начин и в същата степен, както конфискацията на облагите от престъпления. Конвенцията от Страсбург от 1990 година разглежда този въпрос различно, посредством определение за „облаги от престъпление“, което обхваща всяка икономическа изгода от престъпление. Несъмнено това обхваща най-малкото изгодите под формата на приходи, произтичащи от облагите от престъпление, въпреки че е била налице известна загриженост, че това не е съвсем ясно, в резултат на което Директивата от 2014 година разширява определението за „облаги“, което включва изрично и „всякакви стойностни ползи“.

2.3.6. Обръщане на тежестта на доказване

Важен елемент в режима на конфискацията, както във връзка с разширената конфискация, така и в по-широк смисъл е начинът, по който се определя кои активи следва да подлежат на конфискация. Може да се окаже трудно да се докаже, че дадени активи са с незаконен произход без помощта на собственика им, ето защо е удачно мерките за конфискация да прехвърлят върху обвиняемия тежестта да докаже законния произход на активите. Редица международни стандарти¹⁷ плахо подсказват такъв подход, като предвиждат че всяка страна може да обсъди възможността да изиска от правонарушителя да докаже законния произход на твърдените за облаги от престъпления или корупция или на друго имущество, което подлежи на конфискация, до степеня, в която подобно изискване е съвместимо с принципите¹⁸ на вътрешното й право и с характера на съдебното или друго производство. Варшавската конвенция е малко по-смела. Тя задължава страните да приемат мерки по отношение на тежките престъпления (така, както са определени в националното право), като се изисква правонарушителят да докаже произхода на имуществото, за което се твърди, че

¹⁷ Конвенция на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, Конвенция на ООН срещу корупцията, препоръки на FATF.

¹⁸ В Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност се съдържа препратка към „основни принципи“; в Конвенцията на ООН срещу корупцията се споменават само „принципи“.

подлежи на конфискация, въпреки че страните могат да откажат да се съобразят с това задължение посредством декларация.¹⁹ ЕСПЧ установява, че някои системи, възприели обърната тежест на доказване в определени граници, са съвместими с Европейската конвенция за правата на човека (наричана по-нататък „ЕКПЧ“).²⁰ ЕСПЧ обаче [изисква] от държавите да се ограничат до разумни граници, като вземат предвид високия залог и зачитат правото на защита.”²¹

2.3.7. Конфискация по отношение на трети лица

Престъпниците/корумпираните служители могат да се опитат да избегнат мерките за конфискация, като прехвърлят активите, които са облаги от престъпления, на трети страни, като роднини или лица, върху които престъпниците имат контрол. Конфискацията по отношение на трети лица се отнася до конфискацията на активи, които са в ръцете на такива трети лица. Конвенциите на ООН и на Съвета на Европа не съдържат специални правила относно конфискацията по отношение на трети лица, въпреки че може да се каже, че тя е обхваната от общите разпоредби за конфискация.

Директивата от 2014 година обаче съдържа развити разпоредби за конфискацията по отношение на трети лица. Тя изрично задължава да се въведат мерки, които позволяват конфискацията по отношение на трети лица в случаите, когато третите лица придобиват облагите или друго имущество, чиято стойност съответства на облагите, от заподозряно лице или обвиняем, най-малко в случаите, когато тези лица са знаели или е трябвало да знаят, че целта на прехвърлянето или придобиването е да се избегне конфискация, въз основа на конкретни факти и обстоятелства. Фактът, че имуществото е прехвърлено безплатно или срещу сума, която е значително по-ниска от пазарната стойност, е упоменат като възможен показател за това, че лицата са знаели или е трябвало да знаят.

По отношение защитата на „невинни трети лица“, практиката на ЕСПЧ предвижда много ограничена защита.²² Разпоредбите относно конфискацията, съдържащи се в Конвенциите на ООН за борба с транснационалната престъпност и за борба срещу корупцията, както и препоръките на FATF изрично не трябва да се тълкуват като засягащи правата на добросъвестни лица, а Конвенцията от Страсбург от 1991 година предвижда, че всяка страна по Конвенцията приема необходимите мерки, за да гарантира, че засегнатите от мерките за конфискация съгласно Конвенцията лица разполагат с ефективни правни средства за защита, за да запазят правата си. Конвенцията от Страсбург по 1999 година не засяга този въпрос.

¹⁹ Вж. член 53(4).

²⁰ Напр. *Grayson и Barnham срещу Обединеното кралство*, решение от 23 декември 2008 г.

²¹ Точка 28, *Salabiaku срещу Франция*, решение от 7 октомври 1988 г.

²² В решението по делото *AGOSI срещу Обединеното кралство*, решение от 24 октомври 1986 г., съдебният акт за изземване по отношение на „невинен собственик“ се потвърждава.

2.3.8. Неоснована на присъда конфискация

В някои ситуации конфискацията, основана на осъдителна присъда, не е възможна, например при недостатъчно доказателства в подкрепа на наказателно преследване или когато заподозряното лице е починало, избягало или е оправдано след проведен съдебен процес. В такива случаи липсва осъдителна присъда, но въпреки това е желателно да се инициира производство по конфискация, като се приложат подходящи гаранции. Някои държави допускат производство по конфискация при определени условия, дори когато няма осъдителна присъда. Това е известно като неоснована на присъда конфискация.

Международните стандарти не са развили подробен подход по отношение на гражданската конфискация. Причината навярно е, че извършването на конфискация в отсъствието на присъда е особено чувствителна област поради евентуално тежките последствия от мерките за конфискация, които могат да бъдат наложени въз основа на граждански стандарти за доказване, както и поради факта, че конфискацията често е процесуално свързана с наказателен процес. Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, Конвенцията на ООН срещу корупцията, Конвенцията от Страсбург от 1990 година, Конвенцията от Страсбург от 1999 година и Варшавската конвенция не въвеждат като изрично условие за конфискация наличието на осъдителна присъда, но определенията на „облаги“ и разпоредбите относно конфискацията на средства подсказват, че фокусът е основно върху конфискацията, основана на присъда.

Налице са обаче наченки на развитие на международните стандарти в тази област. Конвенцията на ООН срещу корупцията например предвижда, че за целите на взаимната помощ страните „разглеждат възможността“ да предприемат такива мерки, за да позволят конфискацията на имущество с чужд произход, съгласно заповед за конфискация, издадена от съда на друга държава – страна по Конвенцията, без да има издадена наказателна присъда, в случаите, в които извършителят не може да бъде съден поради смърт, бягство или отсъствие, както и в други подходящи случаи.²³ В препоръките на FATF се отбелязва, че страните трябва „да разгледат възможността да приемат“ подобни мерки.²⁴ Варшавската конвенция от своя страна постановява, в контекста на сътрудничеството със запитващи държави, че е възможно да е необходимо изпълнението на мерки „във възможно най-голямата степен, която вътрешното право допуска“, когато това е поискано „във връзка с осъдителна присъда“ [добавен наклонен шрифт], като не е задължително да е налице наказателна мярка в резултат от осъдителна присъда.²⁵

В рамките на Европейския съюз се развиват стандартите, които признават гражданската конфискация. Рамковото решение от 2005 година предвижда по отношение на данъчните престъпления, че държавите членки могат да използват процедури, различни от наказателните, с цел отнемане на облагите от престъпления от извършителите. През 2008 г.

²³ Вж. член 54(1)(С) от Конвенцията на ООН срещу корупцията.

²⁴ Препоръка 4.

²⁵ Член 23(5) от Варшавската конвенция.

Европейската комисия предложи държавите членки да разгледат възможността за въвеждане на мерки за гражданска конфискация.²⁶ Това беше доразвито в Директивата от 2014 година, която изисква да се въведе неоснована на присъда конфискация, при много ограничени обстоятелства, когато заболяването или бягството на заподозряното лице или обвиняемия създава проблеми за провеждане на наказателно преследване, и при условие че лицето, чието имущество се засяга, задължително се представлява от адвокат. Съгласно обяснителния меморандум на Комисията това позволява на държавите членки да избират дали конфискацията да бъде наложена от наказателен и/или граждански/административен съд.²⁷

2.3.9. Международно сътрудничество

Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, Конвенцията на ООН срещу корупцията, Конвенцията от Страсбург от 1990 година, Конвенцията от Страсбург от 1999 година и Варшавската конвенция признават значението на международното сътрудничество във връзка с конфискацията и включват подробни разпоредби в тази връзка.²⁸

2.3.10. Гаранции

Както Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, така и Конвенцията на ООН срещу корупцията задължават страните да предприемат подходящи мерки за защита на свидетели, вещи лица и пострадали, които дават показания по отношение на престъпленията, установени в съответствие с Конвенциите, без да се засягат правата на подсъдимия, включително правото на справедлив процес. Те постановяват също така, че правата на добросъвестните трети лица не бива да се накърняват. Въпреки че Конвенциите от Страсбург от 1990 и 1999 година не съдържат конкретни гаранции, Обяснителния доклад към Конвенцията от Страсбург от 1999 година признава възможното вмешателство на специалните техники за разследване. Ето защо потвърждава, че страните по Конвенцията са свободни да решат да не допуснат някои от тези техники във вътрешните си правни системи или да обвържат използването на такива „с толкова гаранции, колкото налага защитата на основните права и свободи“.²⁹

²⁶ Точка 3.3.1, Съобщение от Комисията до Европейския парламент и до Съвета: 20.11.2008, COM (2008) 766 окончателен текст, „Приходите от престъпления на организираната престъпност не бива да се изплащат“.

²⁷ COM(2012) 85 окончателен текст, стр. 11.

²⁸ Вж. Наръчника на Службата на ООН по наркотиците и престъпността за целите на конфискация на облиги от престъпления:

http://www.unodc.org/documents/organized-crime/Publications/Confiscation_Manual_Ebook_E.pdf

²⁹ Обяснителен доклад към Наказателната конвенция относно корупцията, т. 114.

2.4. ОРГАНИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА

2.4.1. GRECO

Групата държави срещу корупцията (GRECO) е създадена през 1999 г. от Съвета на Европа с цел наблюдение на спазването от страна на държавите на стандартите на организацията за борба с корупцията. Тя наблюдава не само изпълнението на Конвенцията от Страсбург от 1999 година, упоената по-горе, но така също Водещите принципи за борба с корупцията, приети през 1997 г. от Комитета на министрите на Съвета на Европа (наричани по-нататък „Водещите принципи“).

Следните от тези принципи по-специално са обект на наблюдение по време на втория кръг на оценка (2003 – 2006 г.) с фокус върху идентифицирането, изземването и конфискацията на облаги от корупция, предотвратяването и разкриването на корупция в публичната администрация и предотвратяването юридически лица да бъдат използвани като щит за корупция:

- **Облаги от корупция:**

- о Водещ принцип 4: Да се предвидят подходящи мерки за изземване и отнемане на облаги от корупционни престъпления;
- о Водещ принцип 19: Да се гарантира, че във всеки аспект на борбата с корупцията се взимат предвид възможните връзки с организираната престъпност и прането на пари;

- **Публична администрация и корупция:**

- о Водещ принцип 9: Да се гарантира, че организацията, функционирането и процесът за взимане на решения в публичната администрация отчитат необходимостта от борба с корупцията, по-специално като се гарантира възможно най-голяма прозрачност, доколкото е съвместимо с необходимостта от постигане на ефективност;
- о Водещ принцип 10: Да се гарантира, че правилата, свързани с правата и задълженията на държавните служители, отчитат изискванията за борба с корупцията и предвиждат подходящи и ефективни дисциплинарни мерки; да се насърчава по-нататъшната спецификация на очакваното от държавните служители поведение с подходящи средства като кодекси за поведение;

- **Юридически лица и корупция:**

- о Водещ принцип 5: Да се предвидят подходящи мерки за предотвратяване използването на юридически лица като щит за корупционни престъпления;
- о Водещ принцип 8: Да се гарантира, че данъчното законодателство и властите, които отговарят за неговото изпълнение, допринасят за борбата с корупцията по ефективен и съгласуван начин, по-специално като отказват приспадане на данъци, по закон или на практика, за подкупи и други разходи, свързани с корупционни престъпления.

GRECO помага да се идентифицират пропуски в националните политики за борба с корупцията, като предлага необходимите законодателни, институционални и практически реформи. GRECO също така предоставя платформа за споделяне на най-добри практики в превенцията и разкриването на корупция.

2.4.2. MONEYVAL

MONEYVAL (Комитет на експертите за оценка на мерките за борба срещу прането на пари и за финансирането на тероризъм) е друг постоянен орган за наблюдение на Съвета на Европа. Той е натоварен със задачата да оценява съответствието с принципните международни стандарти за борба с прането на пари и финансирането на тероризма и ефективността на тяхното изпълнение, както и със задачата да отправя препоръки до националните власти по отношение на необходимите подобрения на техните системи. Комитетът работи посредством динамичен процес на взаимни оценки, партньорски оценки и редовни последващи действия след представянето на докладите си. MONEYVAL оценява своите 34 членове въз основа на споменатите по-горе стандарти на FATF.

2.5. ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Независимо от силната мотивация на международната общност за борба с корупцията и възстановяване на облагите от престъпления,³⁰ изключително важно е мерките, предприемани за тази цел, да са в съответствие с механизмите за защита правата на човека, за да се предотврати произволно изземване на активи и да се гарантират основните права на лицата. Европейският съд по правата на човека (наричан по-нататък „ЕСПЧ“ или „Съдът“) приема, че правомощията за конфискация, с които разполагат държавите, са оправдани и необходими за успешната борба срещу организираната престъпност. Прилагането на Европейската конвенция за правата на човека (наричана по-нататък „ЕКПЧ“ или „Конвенцията“) обаче гарантира основно минимално ниво на защита за собствениците на конфискувано имущество.³¹

Процесът на конфискация на облаги от престъпления може да засегне редица права по Конвенцията. Това най-вече са правото на мирно ползване на притежания (член 1 от Протокол № 1), правото на справедлив съдебен процес (член 6), а в някои случаи и член 8 (право на зачитане на личния и семейния живот), когато имущество, което се счита за „дом“, бъде задържано или претърсено. И накрая, въпроси, свързани със законността на престъпленията и наказанията могат да засегнат принципа за ненаказуемост без закон (член 7).

Целта на този раздел е да обясни във връзка със съответната съдебна практика как тези разпоредби функционират по отношение на конфискацията, изземването и задържането на облаги от престъпления. Ще бъде разгледано съдържанието на разпоредбите и основните принципи, изведени от Съда, последвани от резюмета на ключова съдебна практика, релевантна към конфискацията на активи. Основната цел е читателят да придобие по-дълбоко разбиране за различния контекст, в който правата по Конвенцията могат да се засегнат или нарушат.

³⁰ Международен съвет за политики за правата на човека и „Прозрачност без граници“, *Интегриране на правата на човека в дневния ред за борба с корупцията: Предизвикателства и възможности*, 2010, стр 63.

³¹ Frankie McCarthy, *Protection of Property and the European Convention on Human Rights*, 6 Brigham-Kanner Prop. Rts. Conf. J. 306 – 307 (2017).

2.5.1. Член 1 от Протокол № 1

2.5.1.1. Член 1 от Протокол № 1 – общи съображения

Принципът, утвърждаващ правото на мирно ползване на притежанията, е прогласен в член 1 от Протокол № 1.

Член 1 от Протокол № 1 гласи следното:

- 1) *Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.*
- 2) *Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.*

Член 1 от Протокол № 1 гарантира правото на собственост и защитава физическите и юридическите лица срещу произволна намеса от страна на държавата в ползването на техните притежания.³² Член 1 от Протокол № 1 налага както негативни, така и позитивни задължения за държавата за защита ползването на притежания.³³ Съдът обаче признава правото на държавата да конфискува имущество на физически или юридически лица при определени условия, определени в член 1 от Протокол № 1. Намесата по-специално трябва да бъде в обществен интерес, да се извършва по начин, който е в съответствие с принципите на правовата държава и да е пропорционална на целта.

Съдът установява тристепенен процес, за да определи дали е налице нарушение на тази разпоредба.

(i) Член 1 от Протокол № 1: „Притежание“ на „имущество“

За да попадне в обхвата на Конвенцията, лицето трябва да „притежава“ свое имущество по смисъла на член 1 от Протокол № 1. Изразът „притежания“ има самостоятелно значение в системата на Конвенцията³⁴ и съгласно член 1 от Протокол № 1 е свързан с претенция/право на собственост. Тази претенция/право на собственост задължително трябва да е предвидена във вътрешното право, като върху жалбоподателя тежи задължението да установи точния характер на своята претенция/право съгласно националното законодателство. Например, по делото *Novikov срещу Русия*³⁵ Съдът отбелязва, че жалбоподателят е имал иск за гориво, което е

³² *Marckx срещу Белгия*, решение от 13 юни 1979 г.

³³ *Öneriyildiz срещу Турция*, решение от 30 ноември 2004 г.

³⁴ *Gasus Dosier u Föedertechnik GmbH срещу Нидерландия*, решение от 23 февруари 1995 г.

³⁵ *Novikov срещу Русия*, решение от 11 юли 2013 г.

било задържано от руската полиция като предмет на престъпление, защото той е бил бенефициер по споразумение за цесия относно горивото, което споразумение е изпълняемо съгласно руското право.

За да се признае за „притежание“, всяко право/претенция за собственост в бъдеще трябва да попада в обхвата на законен иск или оправдано правно очакване. Оправданото правно очакване е изпълнимо съгласно вътрешното право и се приема за актив за целите на член 1 от Протокол № 1. По делото *Denisova и Moiseyeva срещу Русия*³⁶ става дума за мъж, който е осъден за измяна, като имуществото му е конфискувано от властите. Неговата съпруга и дъщеря впоследствие твърдят, че те притежават част от конфискуваното имущество. Когато разглежда твърдението на съпругата, Съдът установява, че вътрешното право предвижда съвместна собственост на имущество, придобито от съпрузите по време на брака и следователно съпругата има оправдано правно очакване за част от семейното имущество, равна на тази на съпруга ѝ.

Изразът „собственост“ трябва да се тълкува широко и не се ограничава до материални стоки. Той включва следното:

- материално, движимо и недвижимо имущество (стоки, сгради, земя);
- нематериални активи (паришни средства, акции, интелектуална собственост, пенсии, установени социално-осигурителни права);
- правни претенции (задължителни съдебни решения, дългови задължения).

В контекста на изземването, конфискацията или задържането на активи, притежанията включват конфискувано въздухоплавателно средство,³⁷ имущество, иззето в рамките на наказателно производство,³⁸ както и активи, иззети в чужда страна.³⁹

(ii) Намеса в упражняването на член 1 от протокол № 1 – трите правила

След първата стъпка Съдът определя дали е налице (или е била или ще бъде налице) намеса в ползването на притежания. Това включва разглеждане на съответните действия или бездействия, за да се установи дали те засягат ползването на въпросните притежания. Решението на Съда се определя от това кое от трите правила е приложимо в конкретната ситуация.⁴⁰

³⁶ *Denisova и Moiseyeva срещу Русия*, решение от 1 април 2010 г.

³⁷ *Bosphorus Airways срещу Ирландия*, решение от 30 юни 2005 г.

³⁸ *Tandem срещу Испания*, решение от 13 юли 2010 г.

³⁹ *Saccoccia срещу Австрия*, решение от 18 декември 2008 г.

⁴⁰ *Gogitidze срещу Грузия*, решение на Голяма камара от 12 май 2015 г.

1. Първо правило

Първото правило установява цялостния принцип, че лицата имат право на мирно ползване на притежанията си (универсална формула). Второто и третото правило трябва да се тълкуват в светлината на този общ принцип.

2. Второ правило

Второто правило засяга отнемането на притежания, което означава погасяване на правото на лицето на собственост. За да определи дали е налице или ще бъде налице „отнемане“, съдията разглежда дали лицето е (или ще бъде) способно да ползва, продава, дарява или упражнява по друг начин правото си на собственост върху съответните притежания.

Отнемането може да бъде *de facto* или *de jure*. Най-общо казано, отнемане *de facto* възниква, когато съответните власти (т.е. държавен орган) се намесят в ползването на притежания, без официално да премахнат правото на собственост. Трябва да се отбележи, че Съдът е изключително внимателен по отношение на признаването на *de facto* отнемане на имущество за целите на член 1(2) от Протокол №1, освен в случаите, когато правото на собственост е формално погасено. По делото *Hentrich срещу Франция*⁴¹ Съдът постановява, че предпочитителното изкупуване от страна на данъчния орган на имуществото на жалбоподателя, след като то е продадено на прекалено ниска цена на жалбоподателя, съставлява *de facto* отчуждаване на имуществото, тъй като предпочитителното изкупуване съставлява отнемане на притежанията на жалбоподателя, така, както са определени съгласно член 1 от Протокол № 1.

Не всички действия, които ограничават правото на собственост върху имуществото, се приемат за отнемане съгласно второто правило, вместо това те могат да попадат в обхвата на третото правило.

3. Трето правило

Третото правило засяга контрола върху ползването на имуществото в съответствие с общия интерес. Контрол върху ползването на имуществото ще възникне, когато съответният орган установи правила в общ интерес, които ограничават ползването от страна собственика на неговото имущество, но което ограничение не съставлява отнемане на притежанията. Държавата разполага със значителна, но не и неограничена свобода на преценка при упражняването на контрол върху собствеността. Този контрол трябва да се упражнява в съответствие с общото правило и не може да бъде произволен.⁴² Съдът често цитира като пример за контрол върху собствеността съгласно третото правило разпоредбите за конфискация, съдържащи се в законите относно изпълнителното производство.

⁴¹ *Hentrich срещу Франция*, решение от 22 септември 1994 г.

⁴² *Pine Valley Developments Ltd срещу Ирландия*, решение от 9 февруари 1993 г.

Държавният контрол върху собствеността може да има далеч по-широк обхват извън отнемането на собственост. Държавата може да упражни „контрол“, като прилага правила, които изискват конкретно действие от страна на лицата,⁴³ или правила, които налагат ограничения на техните действия, например:

- планов контрол;
- решения във връзка с околната среда;
- решения за конфискация;
- решения за задържане.

Съдът подчертава, че трите правила не са отделни и са взаимно свързани. Второто и третото правило са примери за намеса в мирното ползване на притежания и като такива трябва да се тълкуват в светлината на общия принцип, изведен с първото правило.⁴⁴ В случай че намесата в собствеността не може да бъде класифицирана съгласно второто или третото правило, приложимо е първото правило.

(iii) Основание за намеса

Последната стъпка, която Съдът трябва да предприеме, за да прецени дали е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1, е да определи дали намесата в правото на собственост е била оправдана. За да е оправдана, действията на държавата трябва да преминат три отделни теста: те трябва да са законни, да служат на законна цел и да постигат справедлив и пропорционален баланс между правата на лицето и преследваната законна цел.

а. Законосъобразност

На първо място намесата на държавата в собствеността на жалбоподателя трябва да бъде законосъобразна, което означава, че намесата трябва да има ясно основание във вътрешното право и да се придържа към принципите на правовата държава. Законосъобразността не просто изисква държавата да съблюдава конкретен закон, но така също да спазва справедлива и надлежна процедура – въпросната мярка трябва да изхожда и да се изпълнява от подходящ орган и не трябва да бъде произволна.⁴⁵ Накратко, за да бъде законосъобразна намесата, тя трябва да се основава на вътрешното право⁴⁶ и да бъде ясна, предвидима за засегнатите лица и точна.⁴⁷ Държавите обаче не са възпрепятствани да изменят законите си с цел да регламентират с обратна сила продължаващи фактически положения или правоотношения.⁴⁸

⁴³ *Denev срещу Швеция*, решение от 18 януари 1989 г.

⁴⁴ *James срещу Обединеното кралство*, решение от 21 февруари 1986 г.

⁴⁵ *Winterwerp срещу Нидерландия*, решение от 24 октомври 1979 г.

⁴⁶ *Bosphorus Airways срещу Ирландия*, решение от 30 юни 2005 г.

⁴⁷ *Carbonara и Ventura срещу Италия*, решение от 30 май 2000 г. и *Beveller срещу Италия*, решение от 5 януари 2000 г.

⁴⁸ *Gogitidze срещу Грузия*, решение на Голяма камера от 12 май 2015 г.

Делото *Baklanov* срещу Русия засяга конфискацията на \$250 000, собственост на жалбоподателя, на основание контрабанда, след като е претърсен на летището, след като не декларира, че носи сума пари в брой. Осъден е на две години условно, след което сумата е конфискувана като предмет на контрабанда. Жалбоподателят повдига оплакване пред Съда, че сумата е конфискувана без правно основание във вътрешното право съгласно член 1 от Протокол № 1. Съдът постановява, че съответното вътрешно законодателство не е създадено с достатъчно яснота, за да *„позволи на жалбоподателя да предвиди в разумна степен при тези обстоятелства последствията от своите действия“*. Този извод се налага, тъй като новият Наказателен кодекс вече не включва разпоредбите от предходния Наказателен кодекс, които позволяват конфискация при такива обстоятелства, а непоследователната съдебна практика не пояснява този въпрос. Следователно, налице е нарушение на член 1 от Протокол № 1.

б. Законна цел

На второ място, намесата на държавата в правото на мирно ползване на собствеността трябва да служи на законна цел в обществен или общ интерес.⁴⁹ Поради голямото разнообразие от политики, разработени от държавите, които могат да окажат влияние върху собствеността под някаква форма, Съдът признава, че държавите разполагат с широка свобода на преценка при определяне кое може или не може да бъде в обществен или общ интерес.⁵⁰ Когато намесата на държавата включва социални или икономически политики, изпълнявани посредством законодателни решения, Съдът *„зачита решението на законодателя кое е в обществен интерес, освен ако решението е явно без разумно основание“*.⁵¹

По делото *Riela и други срещу Италия* собствеността на жалбоподателите е конфискувана от италианските власти на основание това, че имуществото представлява или е придобито като облага от престъпление. Налице са значителни доказателства, че първите двама жалбоподатели са членове на мафиотска престъпна организация и че конфискуваното имущество е придобито посредством дейността им в тази организация. Жалбоподателите повдигат оплакване по член 1 от Протокол № 1, като твърдят, че мярката за конфискация нарушава правото им на зачитане на собствеността. По делото *Riela* Съдът постановява, че докато мярката за конфискация несъмнено нарушава правата на жалбоподателите съгласно член 1 от Протокол № 1, законната цел за борба с мафиотски престъпни организации в Италия е толкова значима, че намесата по Конвенцията не е непропорционална на тази цел. Следователно не е налице нарушение на Конвенцията и жалбата е явно необоснована.

⁴⁹ *James срещу Обединеното кралство*, решение от 21 февруари 1986 г.

⁵⁰ *James срещу Обединеното кралство*, както по-горе.

⁵¹ *Ibid.*

в. Пропорционална намеса

И накрая, намесата на държавата в собствеността трябва да е пропорционална. Трябва да се постигне справедлив баланс между правата на жалбоподателя на мирно ползване на неговите притежания и изискването за обществен интерес.

По делото *AGOSI срещу Обединеното кралство* жалбоподателят е продал 1500 златни монети Крюгерранд на двама мъже, които след това били арестувани, когато се опитвали да внесат незаконно монетите в Обединеното кралство. Монетите били конфискувани като предмет на контрабандата. Договорът за продажба на монетите предвиждал, че собствеността върху монетите не се прехвърля, докато не се получи плащане от дружеството, и тъй като представеният на AGOSI чек за плащане не е уважен, дружеството твърди в рамките на производството в Обединеното кралство, че предвид това, че те все още държат собствеността върху монетите, последните трябва да им бъдат възстановени. Жалбоподателят повдига оплакване пред Съда, че конфискацията на монетите е нарушение на член 1 от Протокол № 1, тъй като те са невинни за извършването на каквото и да били закононарушение. При оценката на пропорционалността на намесата по делото AGOSI Съдът постановява:

„Държавата се ползва с широка свобода на преценка както по отношение на избора на средства за изпълнение, така и по отношение на преценката дали последствията от изпълнение са оправдани в общ интерес за целите на постигане предмета на въпросния закон“.

Съдът признава, че постигането на справедлив баланс зависи от множество различни фактори:

- Поведението на собственика (във връзка с действието, което поражда предприемането на мерки от страна на държавата, например престъпно деяние).⁵²
- Степента на вина ли грижа, която собственикът е проявил в поведението си и дали приложимите процедури позволяват на държавата да отчете степента на вина или грижа на жалбоподателя.⁵³
- Целите, които се преследват с дадената политика/законодателство. по-специално законодателният орган трябва да може да предприема мерки за изпълнение на целта на приетата политика.⁵⁴
- Дали държавата е превишила свободата си на преценка.⁵⁵
- Други съображения, които Съдът е взимал предвид: навременност,⁵⁶ сигурност при упражняването на държавнически правомощия,⁵⁷ въздействието на намесата върху лицето,⁵⁸ процесуални гаранции⁵⁹ и изплащането на обезщетение.⁶⁰

⁵² *AGOSI срещу Обединеното кралство*, решение от 24 октомври 1986 г.

⁵³ IBID

⁵⁴ *Mellacher срещу Австрия*, решение от 19 декември 1989 г.

⁵⁵ *Pressos Compania Naviera SA срещу Белгия*, решение от 20 ноември 1995 г.

⁵⁶ *Erkner и Hofauer срещу Австрия*, решение от 23 април 1987 г.

⁵⁷ *Hentrich срещу Франция*, решение от 22 септември 1994 г.

⁵⁸ *Erkner и Hofauer срещу Австрия*, решение от 23 април 1987 г.

⁵⁹ *Hentrich срещу Франция*, решение от 22 септември 1994 г.

⁶⁰ *Lithgow и други срещу Обединеното кралство*, решение от 8 юли 1986 г.

Делото *Gogitidze срещу Грузия*⁶¹ е илюстрация на широката свобода на преценка, с която се ползва държавата в борбата с корупцията.

Делото *Gogitidze срещу Грузия* засяга конфискацията на имущество, собственост на бивш министър на Аджария, Грузия. Повдигнати са му обвинения за злоупотреба с власт и изнудване във връзка с твърдения за корупция докато е заемал поста. Въпреки че жалбоподателят не е осъден за престъпление, пет негови имота, намалени от шест след обжалване, са конфискувани от грузинските власти на основание това, че по същество е невъзможно той да придобие имущество на стойност €450 000 с официалната си заплата, която варира между €1644 и €6023 годишно. Жалбоподателят твърди пред Съда, че конфискацията нарушава правата му съгласно член 1 от Протокол № 1, както и тези по член 6. Съдът отбелязва, че процедурата за конфискация преследва законната цел за предотвратяване на неоснователното обогатяване чрез корупция, като изпраща ясен сигнал до държавните служители, че неправомерно придобитото от тях богатство може да бъде иззето дори без осъдителна присъда. Съдът счита, че е оправдано тежестта на доказване да пада върху жалбоподателя, като се позовава на факта, че международните конвенции относно корупцията изрично допускат такива мерки. Съдът отбелязва също, че разглежданите процедури за конфискация, прилагани по съвет на MONEYVAL и GRECO, ефективно са спомогнали в борбата срещу корупцията в Грузия. Съдът също така намира за легитимно активите на жалбоподателя да се конфискуват преди установяването на вина, тъй като налице са неоспорими косвени доказателства, които подсказват, че законните доходи на жалбоподателя не биха били достатъчни той да придобие въпросното имущество.

Въпреки че националните власти са свободни да предприемат мерки за осъществяване на приетите политики, тези мерки трябва да бъдат и пропорционални.

По делото *Gabric срещу Хърватска* жалбоподателката е спряна от полицията, докато пресича границата между Босна и Херцеговина и Хърватска. Полицията иззема 20 000 марки и 61 стека цигари от колата ѝ. Жалбоподателката е осъдена за избягване на митнически контрол на шест месеца лишаване от свобода условно, като цигарите са конфискувани. Осъдена е също така за административно нарушение във връзка с 20 000 марки, за което ѝ е наложена глоба, а парите са конфискувани. Жалбоподателката твърди, че тези мерки са прекомерни и нарушават правата ѝ съгласно член 1 от Протокол № 1. Съдът признава, че конфискацията от страна на властите е законна и съставлява контрол върху ползването на собствеността. Тъй като жалбоподателката обаче вече е глобена във връзка с недекларирането на паричната сума, самата тя не е била обект на осъдителна присъда във връзка с паричната сума и я е получила законно, Съдът преценява, че правителството не е показало по убедителен начин, че първоначалната глоба не е постигнала достатъчен възпиращ ефект и наказание. Следователно конфискацията е непропорционална и съставлява нарушение на Конвенцията.

⁶¹ *Gogitidze срещу Грузия*, решение на Голяма камера от 12 май 2015 г.

Възприетият по делото *Gabric* подход по отношение на пропорционалността е отразен и в делото пред CEC *Chmielewski срещу Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Vám-és Pénzügyőri Főigazgatósága*.⁶²

Делото *Chmielewski срещу Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Vám-és Pénzügyőri Főigazgatósága* засяга налагането на глоба на г-н Chmielewski в размер на 60% от сумата пари в брой, която жалбоподателят не декларира при влизането си в ЕС от Сърбия в Унгария. Г-н Chmielewski обжалва това решение, като твърди, че законът, по силата на който му е наложена глобата, е несъвместим с правото на Съюза. CEC подчертава, че строгостта на наказанието трябва да съответства на тежестта на нарушенията, за които се налага. Въпреки че държавите членки разполагат със свобода на преценка как да осигурят спазването на задълженията си да прилагат правото на Съюза, стойността на глобата в този случай се преценява за непропорционална, тъй като надхвърля необходимото за постигане на съответствие. Глоба в по-малък размер, заедно с мярка за задържане на сумата в брой, която не е декларирана, биха постигнали по един пропорционален начин целите, преследвани със съответната регламентация.

Други примери за непропорционални според Съда действия от страна на държавата могат да се видят по следните дела:

- **Grifhorst срещу Франция:**⁶³ Конфискацията на сумата пари в брой на жалбоподателя е в нарушение на член 1 от Протокол № 1, тъй като не са предоставени никакви доказателства, че сумата е свързана с каквато и да било незаконна дейност, а решението за конфискация е много по-тежко от обичайното наказание при такива обстоятелства.
- **Tandem срещу Испания:**⁶⁴ Съдът постановява, че когато собственикът на дадено имущество е оправдан по съответните обвинения, трябва да се вземат подходящи мерки за съхраняване на иззетото имущество.
- **Gladysheva срещу Русия:**⁶⁵ Отнемането на апартамент от добросъвестен купувач без обезщетение, при обстоятелства, където липсват противоречиви частни интереси и без достатъчна обосновка, че това е в обществен интерес, съставлява непропорционална намеса.

⁶² *Chmielewski срещу Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Vám- és Pénzügyőri Főigazgatósága*, решение на CEC от 16 юли 2015 г.

⁶³ *Grifhorst срещу Франция*, решение от 26 февруари 2009 г.

⁶⁴ *Tandem срещу Испания*, решение от 13 юли 2010 г.

⁶⁵ *Gladysheva срещу Русия*, решение от 2 декември 2011 г.

2.5.1.2. Добросъвестни трети лица

Важен въпрос възниква, когато трето лице, което действа добросъвестно, търпи последиците от изземването на активи или конфискация. Съдът е симпатизирал на такива жалбоподатели в миналото, като е приемал, че третите лица са понесли тежки последици поради решенията за изземване и конфискация. Когато се произнася по искове на трети лица във връзка с член 1 от Протокол № 1, Съдът разглежда два основни фактора. Първо, Съдът разглежда дали засегнатото трето лице е могло ефективно да представи своите претенции по отношение на собствеността и дали те са били разгледани в изпълнително производство. Второ, Съдът разглежда поведението на жалбоподателя и степента на вина и дали тези фактори са взети в достатъчна степен предвид от националните юрисдикции.⁶⁶

Значими дела във връзка с трети лица са *AGOSI срещу Обединеното кралство* (вж. по-горе), *Air Canada срещу Обединеното кралство*,⁶⁷ където се приема, че третото лице е претърпяло тежки последици в резултат на решенията за изземване и конфискация.

По делото *Air Canada срещу Обединеното кралство* отдел „Митници и акцизи“ на Обединеното кралство изема въздухоплавателно средство, принадлежащо на канадските авиолинии (Air Canada), след като на борда на самолета са намерени голямо количество наркотици. Изземването се случва след множество инциденти на трафик на наркотици с участието на Air Canada и британските летища, както и множество молби от страна на британските власти към Air Canada да засили процедурите си за сигурност на летище Хийтроу, където възниква изземването. Самолетът е задържан за няколко часа и е освободен едва след като дружеството жалбоподател заплаща £50 000 за неговото връщане. Дружеството жалбоподател повдига оплакване пред Съда, че изземването на въздухоплавателното средство и условията, поставени за неговото връщане, са в нарушение на правата му съгласно член 1 от Протокол № 1 и тези съгласно член 6. В крайна сметка Съдът не установява нарушение на член 1 от Протокол № 1 по делото Air Canada, както и по делото AGOSI. В случая предходните инциденти с трафик на наркотици и бездействието по отношение затягането на сигурността са взети предвид в решението на Комисаря по митата и акцизите за изземване на актива на дружеството на жалбоподателя. Освен това Съдът отбелязва, че решението за конфискация на имуществото е било предмет на съдебно оспорване и жалбоподателят е имал възможност ефективно да го оспори и да представи доказателства в подкрепа на доводите си. Жалбоподателят също така е имал възможност да иска съдебен контрол на решението, но не го е направил. Следователно не е налице нарушение.

⁶⁶ *AGOSI срещу Обединеното кралство*, решение от 24 октомври 1986 г.

⁶⁷ *Air Canada срещу Обединеното кралство*, решение от 5 май 1995 г.

Жалбоподателят по делото *Air Canada* се различава от жалбоподателката по делото *Gladysheva срещу Русия*.⁶⁸

По делото *Gladysheva срещу Русия* жалбоподателката е изгонена от дома си от държавата, на основание това, че предишният собственик се е сдобил с апартамента чрез измама. Жалбоподателката повдига оплаквания, че притежанията ѝ са отнети в нарушение на член 1 от Протокол № 1 и че евикцията е нарушение на правото ѝ на неприкосновеност на жилището съгласно член 8. По делото *Gladysheva* Съдът отбелязва, че жалбоподателката е предприела всички необходими стъпки и е подала всички изискани документи (до съответните органи), за да стане законен собственик на имота. За разлика от това измамата е възникнала в рамките на процедури, водени от държавните власти. Съдът, като разглежда поведението на жалбоподателката и степента на вината ѝ, установява нарушение на член 1 от Протокол № 1. В споменатото преди това дело *Denisova и Moiseyeva срещу Русия* също се подчертава знанието и поведението на невинната страна: Съдът установява, че решенията за конфискация са могли да включват единствено дела на виновния съпруг от семейното имущество, в случай че имуществото е придобито по престъпен начин и впоследствие е регистрирано на името на невинната съпруга, за да се избегне конфискация.

Подходът на Съда, когато разглежда въпроса дали засегнатата трета страна е могла ефективно да предяви претенции относно собствеността, може да се види в решението по делото *Andonoski срещу Бивша югославска република Македония*.⁶⁹

По делото *Andonoski срещу Бивша югославска република Македония* колата на жалбоподателя е иззета, след като е спряна от полицията с няколко чужденци без документи, пътуващи с него. Той е арестуван заедно с чужденците, а колата е временно иззета. Впоследствие жалбоподателят е обвинен в контрабанда на хора, въпреки че след това обвинението е оттеглено, тъй като се оказало, че той не е знаел, че спътниците му са били незаконни мигранти. Един от спътниците на жалбоподателя обаче бил обвинен в контрабанда на хора и националната юрисдикция разпоредила конфискация на колата на жалбоподателя, тъй като тя била средството, с което било извършено престъплението. Жалбоподателят повдига оплакване пред Съда за нарушение на правата му съгласно член 1 от Протокол № 1. Съдът приема, че конфискацията на колата е трайно и окончателно прехвърляне на собственост, което съставлява отнемане на имущество съгласно второто правило на член 1 от Протокол № 1. Според Съда жалбоподателят очевидно е действал добросъвестно и конфискацията е непропорционална, като отбелязва по-специално, че вътрешното законодателство налага автоматична конфискация на всяко превозно средство, използвано за контрабанда на хора без изключение. Това е лишило жалбоподателя от възможността да представи своите аргументи или да претендира обезщетение. Следователно, налице е нарушение на член 1 от Протокол № 1.

⁶⁸ *Gladysheva срещу Русия*, решение от 6 декември 2011 г.

⁶⁹ *Andonoski срещу Бивша югославска република Македония*, решение от 17 септември 2015 г.

В някои случаи, като по делото *B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Siketi срещу Словения*,⁷⁰ Съдът разглежда и други фактори, специфични за случаи с трети лица, за да установи дали е налице нарушение.

По делото *B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Siketi срещу Словения* камион на дружеството на жалбоподателя е спрял от гранична полиция, която открива 105 кг хероин, скрит в камиона. Шофьорът е арестуван, а камионът и ремаркетото са иззети. В крайна сметка законните стоки, превозвани с камиона, са доставени и ремаркетото е върнато. Шофьорът е осъден за трафик на наркотици, а камионът е конфискуван. Въпреки че първоначално словенският съд постановява камионът да бъде върнат на дружеството на жалбоподателя, това решение е изменено от втората инстанция. Дружеството на жалбоподателя повдига оплакване пред Съда, че правата му съгласно член 1 от Протокол № 1 са нарушени. Съдът постановява, че националните власти не са взели предвид отговорното поведение на дружеството на жалбоподателя, когато са разглеждали възможността да осигурят връщането на камиона. Съдът също така постановява, че в случаи на конфискация на имущество на трети лица, отнемането на имуществото може да бъде оправдано единствено ако рискът връщането на имуществото да застраши легитимната цел на властите е по-голям от интереса на третото лице да си върне имуществото. Предвид това, че камионът не е бил приспособен за контрабанда, не е използван за контрабанда в миналото и шофьорът е осъден на 9 години лишаване от свобода, Съдът не вижда причина да заключи, че камионът ще се използва за контрабанда в бъдеще. Следователно действията на властите не са били оправдани, нито пропорционални и са в нарушение на член 1 от Протокол № 1.

Важно е да се отбележи, че независимо, че съображенията за третото лице са от значение за Съда, те не са решаващи за установяването на нарушение на член 1 от Протокол № 1. В крайна сметка решението е въпрос на баланс, чувствителен към фактите.

2.5.1.3. Сътрудничество с чужда държава

Всички международни инструменти, споменати в първата част на наръчника, включват задължения за държавите да си сътрудничат помежду си. Делото *Saccoccia срещу Австрия*⁷¹ показва как сътрудничеството между държавите с цел изземане на активи може да бъде в съответствие с член 1 от Протокол № 1, при условие че вътрешното право на изпълняващата договаряща държава гарантира зачитане на член 1 от Протокол № 1.

⁷⁰ *B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Siketi срещу Словения*, решение от 17 януари 2017 г.

⁷¹ *Saccoccia срещу Австрия*, решение от 18 декември 2008 г.

По делото *Sassocia срещу Австрия* жалбоподателят е осъден в Съединените щати за провеждане на мащабна операция за пране на пари за наркокартел, включваща над 100 милиона долара. САЩ постановяват решение за конфискация на имуществото на жалбоподателя, включително на 9 милиона долара, държани в Австрия. Австрийските власти впоследствие издават временно решение за конфискация, като жалбоподателят на свой ред повдига оплакване пред Съда, че националните власти са нарушили правата му съгласно член 1 от Протокол № 1 и тези съгласно член 6. Съдът установява, че изпълнението от страна на австрийските власти на решението за конфискация издадено в Съединените щати, има своето основание в австрийското законодателство, както и законна цел, а именно да се засили международното сътрудничество, за да се гарантира, че парите, получени от търговията с наркотици, са конфискувани и иззети. Като наемква за трудностите, с които се сблъскват държавите в борбата с трафика на наркотици и необходимостта от превантивни мерки, Съдът постановява, че е постигнат справедлив баланс между правата на жалбоподателя и тази законна цел.

2.5.1.4. Изисквания за съдебен контрол

Въпреки липсата на изрични процесуални изисквания във втория параграф на член 1 от Протокол № 1, Съдът е приел, че производството като цяло трябва да предоставя на жалбоподателя разумна възможност да изложи своя случай пред компетентните власти, за да им позволи да установят справедлив баланс между заложените противоречащи интереси. Следователно националните юрисдикции са длъжни да упражняват правомощията си за последващ контрол при поискване, особено с цел да установят дали е постигнат необходимия баланс между правото на жалбоподателя на мирно ползване на неговите притежания и законната цел на властите. По делото *Paulet срещу Обединеното кралство* – дело относно конфискацията на печалбата от незаконна работа – се установява, че обхватът на съдебен контрол, осъществен от въззивната инстанция, е прекалено тесен, за да удовлетвори изискването да се постигне присъщия за член 1 от Протокол № 1 справедлив баланс.⁷²

2.5.1.5. Основни въпроси

В обобщение, следва списък с въпроси, които Съдът повдига, когато разглежда дали е налице нарушение на правото на собственост:

- Съществува ли право на собственост или притежание, попадащи в обхвата на член 1 от протокол № 1?
- Налице ли е намеса в тези притежания?
- Кое от трите правила е приложимо за тази намеса?
- Намесата в съответствие ли е с принципа за законосъобразност?
- Намесата в резултат на законна цел в обществен или общ интерес ли е?
- Намесата пропорционална ли е – постигнат ли е баланс между изискванията на общия интерес на общността и необходимостта да се защитят основни права на лицето?

⁷² *Paulet срещу Обединеното кралство*, решение от 13 май 2014 г.

В заключение, обхватът на член 1 от Протокол № 1 е широк и установява както правото на мирно ползване на притежанията, така и голяма свобода на преценка, която позволява на държавите да се намесват в упражняването на това право. Както беше посочено в настоящия раздел обаче, съществуват редица въпроси и критерии, които Съдът разглежда, преди да установи такова нарушение.

Резюметата на съдебни решения, поместени по-долу, представят обобщение на важните дела за твърдени нарушения на член 1 от Протокол № 1 в контекста на изземването и конфискацията на активи и облаги от престъпления.

2.5.1.6. Списък на основните дела

- **AGOSI срещу Обединеното кралство:**⁷³ Конфискацията на монети контрабанда не съставлява автоматично отнемане на имущество.
- **Raimondo срещу Италия:**⁷⁴ Задържането с превантивна цел на иззети активи във връзка с облаги от мафиотски тип престъпления в продължение на 4 години и 8 месеца след като жалбоподателят е бил оправдан за престъпленията съставлява нарушение на член 1 от Протокол № 1.
- **Air Canada срещу Обединеното кралство:**⁷⁵ Изискването да се заплатят £50 000 (€60 000), за да бъде освободено иззетото въздухоплавателно средство на дружеството на жалбоподателя, не е непропорционално на целта за предотвратяване на вноса на забранени наркотици в страната.
- **Arcuri срещу Италия:**⁷⁶ Конфискацията на активи на членове на семейството, за които са налице подозрения, че са били придобити чрез незаконни средства, не е нарушение на член 1 от Протокол № 1. Засегнатите лица са имали възможност да повдигнат възражения и да приведат необходимите според тях доказателства в защита на своите интереси.
- **Gabric срещу Хърватска:**⁷⁷ Съдът постановява, че конфискацията на сума в размер на 20 000 марки в брой – собственост на жалбоподателката при преминаването ѝ на границата между Босна и Херцеговина и Хърватска е нарушение на член 1 от Протокол № 1. Не е постигнат пропорционален баланс между правата на жалбоподателката и законната цел на правителството, тъй като властите не са показали, че първоначалната глоба, наложена на жалбоподателката, не е имала достатъчно възпиращ или наказващ ефект.

⁷³ AGOSI срещу Обединеното кралство, решение от 24 октомври 1986 г.

⁷⁴ Raimondo срещу Италия, решение от 22 февруари 1994 г.

⁷⁵ Air Canada AGOSI срещу Обединеното кралство, решение от 5 май 1995 г.

⁷⁶ Arcuri срещу Италия, решение от 5 юли 2001 г.

⁷⁷ Gabric срещу Хърватска, решение от 5 февруари 2009 г.

- **Grifhorst срещу Франция:**⁷⁸ Конфискацията на парите в брой, собственост на жалбоподателя, съставлява нарушение на член 1 от Протокол № 1, тъй като не е приведено нито едно доказателство, че парите в брой са били свързани с каквато и да било незаконна дейност и решението за конфискация е далеч по-тежка от обичайната санкция при такива обстоятелства.
- **Chmielewski срещу Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Vám-és Pénzügyőri Főigazgatósága:**⁷⁹ На жалбоподателя е наложена глоба, след като той не декларирал сумата пари в брой, която носел със себе си при преминаването на границата от Сърбия в Унгария. СЕС постановява, че законодателството, на чието основание тази глоба е наложена, е несъвместимо с правото на Съюза, тъй като предвижда глоби, които са непропорционални, и излиза извън рамките на необходимото за гарантиране спазването на закона.
- **Riela и други срещу Италия:**⁸⁰ На държавите се предоставя свобода на преценка по отношение на член 1 от Протокол № 1, когато контролират използването на имущество в борбата срещу организираната престъпност.
- **Butler срещу Обединеното кралство:**⁸¹ Конфискацията на пари в брой на основание законова презумпция в контекста на трафика на наркотици не е нарушение на член 1 от Протокол № 1, ако жалбоподателят е имал възможност да обори тази презумпция.
- **Webb срещу Обединеното кралство:**⁸² Конфискацията на имуществото на жалбоподателя на основание граждански стандарт на доказване не е нарушение на член 1 от Протокол № 1.
- **Baklanov срещу Русия:**⁸³ Конфискацията на активите на жалбоподателя без каквото и да било основание, предвидено във вътрешното законодателство, съставлява нарушение на член 1 от Протокол № 1.
- **Bosphorus Airways срещу Ирландия:**⁸⁴ Конфискацията и задържането на въздухоплавателното средство на жалбоподателя поради нарушение на регламенти на Съюза не съставлява нарушение на член 1 от Протокол № 1.
- **Saccoccia срещу Австрия:**⁸⁵ Изземването на активите на жалбоподателя в Австрия, в резултат на решение за конфискация, постановено в Съединените щати, не е в нарушение на член 1 от Протокол № 1.

⁷⁸ *Grifhorst срещу Франция*, решение от 26 февруари 2009 г.

⁷⁹ *Chmielewski срещу Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Vám-és Pénzügyőri Főigazgatósága*, решение на СЕС от 16 юли 2015 г.

⁸⁰ *Riela и други срещу Италия*, решение от 4 септември 2001 г.

⁸¹ *Butler срещу Обединеното кралство*, решение от 27 юни 2002 г.

⁸² *Webb срещу Обединеното кралство*, решение от 17 декември 2002 г.

⁸³ *Baklanov срещу Русия*, решение от 9 юни 2005 г.

⁸⁴ *Bosphorus Airways срещу Ирландия*, решение от 30 юни 2005 г.

⁸⁵ *Saccoccia срещу Австрия*, решение от 18 декември 2008 г.

- **Grifhorst срещу Франция:**⁸⁶ Конфискацията и наложената на жалбоподателя глоба за това, че не е декларирал сума пари пред митническите власти, са непропорционални и в нарушение на член 1 от Протокол № 1.
- **Tendam срещу Испания:**⁸⁷ Отказът да се присъди обезщетение за загуби и да се установи имущество, иззето в рамките на наказателно производство, приключило с оправдателна присъда, е нарушение на член 1 от Протокол № 1.
- **Denisova u Moiseyeva срещу Русия:**⁸⁸ Невъзможността да се оспори решение за конфискация, постановено в рамките на наказателно производство, по което жалбоподателите не са страна, е нарушение на член 1 от Протокол № 1.
- **Gladysheva срещу Русия:**⁸⁹ Пропускът на държавата да направи оценка на пропорционалността при евикцията на добросъвестен купувач от апартамент, закупен посредством измама от предходния собственик, нарушава член 1 от Протокол № 1.
- **Silickienė срещу Литва:**⁹⁰ Конфискацията на имущество от съпругата на корумпиран полицаи не е нарушение на член 1 от Протокол № 1, тъй като съпругата е трябвало да знае, че конфискуваното имущество е могло да бъде закупено единствено с облаги от дейността на престъпна организация.
- **Paulet срещу Обединеното кралство:**⁹¹ Пропускът на националната юрисдикция да извърши обстоен преглед дали изискваният баланс се поддържа по начин в съответствие с правото на жалбоподателя на мирно ползване на притежанията съставлява нарушение на член 1 от Протокол № 1.
- **Gogitidze срещу Грузия:**⁹² Конфискацията на незаконно придобитото имущество на държавен служител в рамките на национална кампания за борба с корупцията не е нарушение на член 1 от Протокол № 1.

⁸⁶ *Grifhorst срещу Франция*, решение от 26 февруари 2009 г.

⁸⁷ *Tendam срещу Испания*, решение от 13 юли 2010 г.

⁸⁸ *Denisova u Moiseva срещу Русия*, решение от 1 април 2010 г.

⁸⁹ *Gladysheva срещу Русия*, решение от 6 декември 2011 г.

⁹⁰ *Silickienė срещу Литва*, решение от 10 април 2012 г.

⁹¹ *Paulet срещу Обединеното кралство*, решение от 13 май 2014 г.

⁹² *Gogitidze и други срещу Грузия*, решение от 12 май 2015 г.

2.5.2. Член 6

2.5.2.1. Член 6 – Общ преглед

Правото на справедлив съдебен процес е гарантирано с член 6 от Европейската конвенция за правата на човека (наричана по-нататък „ЕКПЧ“ или „Конвенцията“). Член 6 гласи следното:

1. Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения или основателността на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок, от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона. Съдебното решение се обявява публично, но пресата и публиката могат да бъдат отстранявани по време на целия или на част от съдебния процес в интерес на нравствеността, обществената и националната сигурност в едно демократично общество, когато това се изисква от интересите на непълнолетните лица или за защита на личния живот на страните по делото или, само в необходимата според съда степен, в случаите, когато поради особени обстоятелства публичността би нанесла вреда на интересите на правосъдието.
2. Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, се смята за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона.
3. Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, има следните минимални права:
 - а) да бъде незабавно и в подробности информирано за характера и причините за обвинението срещу него на разбираем за него език;
 - б) да има достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита;
 - в) да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато интересите на правосъдието го изискват;
 - г) да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите, свидетелстващи против него, и да изисква призоваването и разпита на свидетелите на защитата да се извършват при същите условия;
 - д) да ползва безплатно услугите на преводач, ако не разбира или не говори езика, използван в съда.

Член 6 се прилага по отношение на „граждански права“ и „наказателни обвинения“. Тези изрази се тълкуват самостоятелно и могат да имат различно значение по отношение на Конвенцията от това, залегнало във вътрешното право.

Накратко, „решаването на правен спор относно граждански права и задължения“ включва действителни и сериозни спорове относно правата и задълженията на физически лица съгласно например облигационното право, търговското право, семейното право, вещното право и трудовото право. Жалбоподателят трябва да може да претендира на оборими основания право, което вече е признато във вътрешното право, тъй като член 6 не способства за създаването на нови права. Член 6 е приложим единствено по отношение на граждански права, които са от съществено значение за разглежданото производство. „Граждански права и задължения“ могат да бъдат засегнати например от спорове, свързани с имущество в контекста на отчуждаване и гражданска конфискация.

По отношение на наказателния контекст, член 6 може да е приложим дори ако обвинението не се класифицира като „наказателно“, а например като „административно“ във вътрешното право. Когато се разглежда дали е приложим член 6, е необходимо да се държи сметка за характера на престъплението и целта, естеството и тежестта на наказанието. Изразът „обвинения“ също има самостоятелно значение, включително официалното указание, дадено на едно лице, че е заподозряно в извършването на престъпление, както и ситуация, в която заподозряното лице е било засегнато в значителна степен поради подозрението в този смисъл.

По-важно, член 6, алинея втора, изисква презумпция за невиновност; което означава, че членовете на трибунала не трябва да притежават предварително изградено убеждение, че обвиняемият е извършил престъплението, в което е обвинен. Конфискацията на имущество, постановена в резултат на гражданско производство обаче сама по себе си не повдига въпроси по член 6, алинея втора.⁹³

2.5.2.2. Член 6 – Конфискация на активи

Член 6 най-често се изтъква в контекста на борбата срещу корупцията и производствата за конфискация, тъй като активите на жалбоподателя са конфискувани в отсъствието на каквато и да било процедура, съвместима с член 6, алинея първа,⁹⁴ решенията за конфискация се основават на обвинения, за които жалбоподателят е бил оправдан,⁹⁵ или жалбоподателят счита, че националната юрисдикция, която се е произнесла по наказателното обвинение и конфискацията не е била компетентна.⁹⁶

⁹³ *Gogitidze срещу Грузия*, решение на Голяма камара от 12 май 2015 г.

⁹⁴ *Al-Dulimi и Montana Management Inc срещу Швейцария*, решение от 5 септември 2016 г.

⁹⁵ *Geerings срещу Нидерландия*, решение от 1 март 2007 г.

⁹⁶ *Илия Стефанов срещу България*, решение от 22 май 2008 г.

В решението си по делото *Phillips срещу Обединеното кралство* Европейският съд по правата на човека (наричан по-нататък „ЕСПЧ“ или „Съдът“) установява основни принципи, приложими по отношение на производството по конфискация и член 6.⁹⁷

Делото *Phillips* засяга британски гражданин, обвинен в участие в контрабанда на канабис, за което е осъден на девет години лишаване от свобода. Съдията прилага разпоредба от вътрешното право, която позволява на съда да презюмира, че цялото имущество, придобито в рамките на предходните шест години от лицата, осъдени за трафик на наркотици, са облаги от трафика на наркотици. Впоследствие е постановено решение за конфискация на активи на жалбоподателя в размер на £91 400 (€102 954,18). Жалбоподателят твърди, че тази законова презумпция нарушава правото му да се счита за невиновен, така, както е залегнало в член 6(2). По делото *Phillips* Съдът постановява, че решението за конфискация не представлява установяване на вина съгласно член 6(2), а че презумпцията в случая представлява процес, който позволява на съда да оцени и определи точния размер на конфискацията, подобно или аналогично на определянето от съда на размера на наложената глоба или продължителността на наказанието „лишаване от свобода“ на осъден правонарушител. Тъй като производството по конфискация определя характера и поведението на обвиняемия като част от процеса на постановяване на присъда, осъждането за трафик на наркотици не е под въпрос. Следователно член 6(2) е неприложим, освен ако произнасянето на съда не води до повдигането на нови обвинения по самостоятелния смисъл на Конвенцията. Съдът обаче установява, че член 6(1) е приложим, като се позовава на практиката си, съгласно която член 6 § 1 се прилага за целия срок на производството за „решаване на правен спор относно ... основателността на наказателно обвинение“, включително производство, в рамките на което се определя размерът на присъдата. Следователно, предвид това, че решението за конфискация е аналогично на процедурата по осъждане, член 6(1) е приложим. По съществото на тази разпоредба, Съдът постановява, че възможността, предоставена на жалбоподателя да опровергае презумпцията, че имуществото му е придобито чрез незаконни средства, е достатъчна гаранция за неговите права. Освен това Съдът счита, че вътрешното право е пропорционално, доколкото постига справедлив баланс между правата на жалбоподателя и законната цел на правителството. Следователно не е налице нарушение на член 6(1).

⁹⁷ *Phillips срещу Обединеното кралство*, решение от 5 юли 2001 г.

Заклучението на Съда по делото *Phillips* по отношение на член 6(2) контрастира с фактите и решението на Съда по делото *Geerings срещу Нидерландия*.⁹⁸

По делото *Geerings* на жалбоподателя са повдигнати няколко обвинения; за някои от тях той е осъден, но за по-голямата част от тях е оправдан. След това обвинението подава молба за издаване на решение за конфискация във връзка с всички престъпления, на основание наличието на достатъчно индикации, че жалбоподателят е извършил всички престъпления. Като се позовава на член 6(2) от Конвенцията, жалбоподателят твърди, че решението за конфискация нарушава презумпцията за невиновност, тъй като то се основава на обвинения, за които той е оправдан в наказателното производство, проведено по съществото на обвиненията срещу него. В решението си по делото *Geerings* Съдът подчертава, че правото дадено лице да се смята за невиновно съгласно член 6(2) възниква само във връзка с конкретното престъпление, в извършването на което едно лице е обвинено. След като се докаже, че едно лице е виновен за престъпление, член 6(2) е неприложим по отношение на процеса, в рамките на който съдът преценява и определя подходящия размер на конфискация, освен ако този процес не съставлява повдигане на ново обвинение. Съдът разграничава делото *Geerings* от *Phillips*, като отбелязва, че жалбоподателят по делото *Geerings* никога не е притежавал активи, чиито произход не е могъл да обясни адекватно. Конфискация в резултат на осъдителна присъда не е подходяща по отношение на активи, за които не е известно да са в притежание на осъдения правонарушител, особено когато тази конфискация е свързана с престъпления, за които лицето не е признато за виновен. Действително в случая решението за конфискация е постановено във връзка с престъпления, за които жалбоподателят е оправдан. Член 6(2) не позволява да се изразяват съмнения за вина по отношение на престъпления, за които едно лице е оправдано с влязло в сила решение. В случая е налице нарушение, тъй като за всякакви нужди и цели жалбоподателят е третиран като виновен, без да е признат за виновен в съответствие със закона.⁹⁹

Заклученията по делото *Phillips* във връзка с член 6(1) са доразвити в решението по делото *Grayson и Barnham срещу Обединеното кралство*.¹⁰⁰

По делото *Grayson и Barnham срещу Обединеното кралство* е доказано, че жалбоподателят е участвал в трафик на наркотици в продължение на няколко години. Впоследствие е постановено решение за конфискация на определени суми пари, за които се твърди, че произтичат от престъпленията за трафик на наркотици. По време на производството тежестта на доказване се измества и пада върху жалбоподателя, който трябва да докаже, че въпросните парични средства най-вероятно произхождат от законен източник. Въпреки твърденията му за нарушение на член 6(1), Съдът постановява, че в контекста на доказаното престъпление търговия с наркотици, не е неразумно да се очаква от него да обясни законния произход на паричните средства. Съдът не установява нарушение и потвърждава съвместимостта на тези процедури за конфискация с Конвенцията.

⁹⁸ *Geerings срещу Нидерландия*, решение от 1 март 2007 г.

⁹⁹ *Geerings срещу Нидерландия*, решение от 1 март 2007 г.

¹⁰⁰ *Grayson и Barnham срещу Обединеното кралство*, решение от 23 декември 2008 г.

Това заключение на Съда контрастира със заключенията по делото *Al-Dulimi и Montana Management Inc срещу Швейцария*.¹⁰¹

Делото *Al-Dulimi и Montana Management Inc срещу Швейцария* засяга замразяването на швейцарски активи на г-н Al-Dulimi и Montana Management Inc съгласно резолюции на Съвета за сигурност на Организацията на обединените нации, с които се налагат икономически санкции по отношение на членове на бившия иракски режим. Жалбоподателите повдигат оплаквания, че процедурата, която води да конфискацията на техните активи, е несъвместима с член 6(1) от Конвенцията. В решението си по делото Al-Dulimi Съдът подчертава, че жалбоподателите е трябвало да имат право претенциите им да бъдат разгледани от национална юрисдикция и да представят подходящи доказателства. Фактът, че те не са могли да оспорят конфискацията в продължение на дълъг период от време (години), не е в съответствие с необходимото в едно демократично общество. По-специално, това се случва въпреки че въпросните санкции са постановени съгласно резолюция на Съвета за сигурност на ООН. Съблюдаването на член 6 изисква лицата, които са обект на решения за конфискация, да разполагат с възможност да поискат от националните юрисдикции да разгледат всички мерки/санкции, предприети спрямо тях. Националните юрисдикции трябва най-малкото да проверят дали наложените мерки не са произволни, което на свой ред изисква на националните юрисдикции да се предостави достатъчно точна информация и от двете страни, за да могат те да достигнат до такова заключение. От съществено значение е също така засегнатите от решения за претърсване и изземване лица да разполагат с възможността за съдебен контрол от независим трибунал както на самите решения, така и на тяхното изпълнение.

Като стъпва на този принцип, Съдът в решението си по делото *Ravon срещу Франция* показва, че не е достатъчно вътрешното право просто да предоставя възможност да се оспори правното основание на решението за конфискация. Нередностите при изпълнението на решенията за конфискация също трябва да могат да се оспорят и всяка защита, която се предоставя в този контекст, трябва да е действителна и ефективна, а не само теоретична.¹⁰²

¹⁰¹ *Al-Dulimi and Montana Management Inc срещу Швейцария*, решение от 5 септември 2016 г.

¹⁰² *Ravon срещу Франция*, решение от 21 февруари 2001 г.

2.5.2.3. Основни въпроси

- Член 6 е неприложим по отношение на решения за конфискация, свързани с наказателно производство, освен ако решението за конфискация не съставлява повдигането на ново „обвинение“.
- Решенията за конфискация не могат да бъдат изпълнени по отношение на престъпления, за които жалбоподателят е оправдан, в случай че подобно решение за конфискация предполага наказателна отговорност на лицето.
- Необходими са гаранции, че жалбоподателят може да обори всяка презумпция, че неговите активи са придобити с незаконни парични средства.
- Жалбоподателите имат право претенциите им да бъдат разгледани от национални юрисдикции, т.е. ако искат да оспорят решение за конфискация.

2.5.2.4. Списък с основни решения

- **Phillips срещу Обединеното кралство:**¹⁰³ Законовата презумпция, че цялото имущество, държано в предходните шест години от лице, осъдено за трафик на наркотици, е незаконно придобито, не нарушава презумпцията за невиновност или правото на справедлив съдебен процес, гарантирано с член 6.
- **Geerings срещу Нидерландия:**¹⁰⁴ Постановяването на решение за конфискация на имуществото на лице, което е оправдано за извършването на престъпление, е нарушение на член 6(2).
- **André и други срещу Франция:**¹⁰⁵ Невъзможността да бъде обжалвано изпълнението на решение за претърсване и изземване на основание на факти е нарушение на член 6(1).
- **Grayson и Barnham срещу Обединеното кралство:**¹⁰⁶ Прехвърлянето на тежестта на доказване върху подсъдим, който е признат за виновен за трафик на наркотици, за оборване на презумпцията, че имуществото е придобито чрез законни средства, не нарушава член 6.

¹⁰³ *Phillips срещу Обединеното кралство*, решение от 5 юли 2001 г.

¹⁰⁴ *Geerings срещу Нидерландия*, решение от 1 март 2007 г.

¹⁰⁵ *André и друг срещу Франция*, решение от 24 юли 2008 г.

¹⁰⁶ *Grayson и Barnham срещу Обединеното кралство*, решение от 23 септември 2008 г.

- ***Al-Dulimi u Montana Management Inc. срещу Швейцария***:¹⁰⁷ Липсата на възможност физически лица и образувания, включени в списъците на Съвета за сигурност на ООН, да изискат преразглеждане от националните юрисдикции на мерките, предприети съгласно такива режими, нарушава член 6.
- ***Janssen Cilag срещу Франция***:¹⁰⁸ Действията по претърсване и изземване, извършени в офиса на дружеството, не нарушават член 6(1) от Конвенцията
- ***Matanović срещу Хърватска***:¹⁰⁹ Липсата на ефективна процедура за разкриване на доказателства, събрани посредством тайно наблюдение, нарушава правото на защита на жалбоподателя съгласно член 6.

2.5.3. Член 7

2.5.3.1. Член 7: Общ преглед

Член 7 указва, че не се налага наказание без закон в контекста на наказателното правосъдие: *nullem crimen, nulla poena sine lege*.¹¹⁰ Този принцип въплъщава съществен елемент на правовата държава и е абсолютно право. Член 7 гласи:

1. *Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което в момента на неговото извършване не е било квалифицирано като престъпление по националното или международното право. Не може да бъде налагано наказание по-тежко от това, което е било предвидено за съответното престъпление в момента, когато то е било извършено*
2. *Този член не изключва съденето и наказването на което и да е лице за действие или бездействие, които в момента на тяхното извършване са представлявали престъпление в съответствие с общите принципи на правото, признати от цивилизованите народи*

Основната цел на член 7 е да предостави ефективни гаранции срещу произволно наказателно преследване, осъждане и наказване.¹¹¹ Разпоредбата въплъщава общия принцип, че престъпленията трябва да са предвидени в закона и че лицето трябва да може да узнае от формулировката на съответната разпоредба, при необходимост с помощта на тълкуване от съда, какви действия и бездействия ангажират неговата наказателна отговорност. Ето защо законодателството трябва да е достъпно и предвидимо. Не се изисква абсолютна гаранция, стандартът „разумно предвидим“ е достатъчен.

¹⁰⁷ *Al Dulimi u Montana Management Inc. срещу Швейцария*, решение от 21 юни 2016 г.

¹⁰⁸ *Janssen Cilag срещу Франция*, решение от 21 март 2017 г.

¹⁰⁹ *Matanović срещу Хърватска*, решение от 4 април 2017 г.

¹¹⁰ *Kafkaris срещу Кипър*, решение от 12 февруари 2008 г.

¹¹¹ *Streletz, Kessler u Krenz срещу Германия*, решение от 22 март 2001 г.

Следва също така да се отбележи, че обхватът на второто изречение на член 7, с което се забранява налагането на по-тежко наказание от предвиденото за съответното престъпление в момента, когато то е било извършено, е разширен и включва правото на подсъдимия да се ползва от по-леко наказание, което е влязло в сила след извършването на престъплението.

2.5.3.2. Взаимодействие между член 7 и конфискацията

Твърденията за нарушения на член 7 най-често засягат случаи, в които жалбоподателят се опитва да оспори наложеното му от националните юрисдикции наказание. Следователно приложимостта на член 7 по отношение на мерки за конфискация ще зависи от това дали Съдът ще определи съответната мярка като наказание по смисъла на самостоятелното значение на израза по Конвенцията, или като друг тип мярка.¹¹²

По делото *Welch срещу Обединеното кралство* жалбоподателят е признат за виновен за вноса на големи количества канабис и е осъден на 22 години лишаване от свобода. Съдът налага също така и глоба в размер на £66 914 (приблизително €75 000) съгласно Закона за престъпленията на трафик на наркотици от 1986 година (наричан по-нататък „Законът от 1986 година“). Решението за конфискация е наложено преди влизането в сила на Закона от 1986 година и жалбоподателят повдига оплакване, че решението за конфискация съставлява налагане на наказание за престъпление с обратна сила, в нарушение на член 7. Като припомня самостоятелния характер на определението за наказание съгласно член 7, Съдът постановява, че за да се гарантира ефективното действие на член 7, той трябва да установи дали конфискацията съставлява наказание по същество. За тази цел Съдът разглежда дали мярката е наложена вследствие на престъпление и какъв е характерът и целта на мярката, нейната квалификация съгласно вътрешното право, приложимите процедури при определянето и прилагането на мярката, както и тежестта на решението за конфискация. Приложението на Закона от 1986 година се обуславя от наличието на осъдителна присъда и Съдът не разглежда превантивните и компенсирани аспекти на конфискацията, за да изключи нейните наказателни аспекти. Всъщност Съдът отбелязва, че превенцията и обезщетението могат да се разглеждат като съставни елементи на наказанието. Въпреки че тежестта на мярката не се счита за релевантна, приложената процедура за налагане на мярката, включително възможността за изтърпяване на лишаване от свобода при неизпълнение, дава сериозни индикации за мярка, която съставлява наказание. Следователно, с оглед на същината на мярката, член 7 от Конвенцията е приложим по отношение на решението за конфискация и е налице нарушение на тази разпоредба.

¹¹² Съвет на Европа, „Наръчник относно член 7 от Европейската конвенция за правата на човека“, 31 декември 2017 г. Достъпен на адрес: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_7_ENG.pdf.

Решение на Съда, с което се постановява, че конфискацията съставлява наказание, е важно, но не винаги решаващо, както се вижда от решението по делото *G.I.E.M. и други срещу Италия*.¹¹³

Делото *G.I.E.M. и други срещу Италия* засяга изграждането на сгради, свързани с туризма, върху земя, защитена от застрояване съгласно италианското законодателство. Въпреки че всички жалбоподатели са оправдани за извършването на каквото и да било правонарушение в рамките на съответните наказателни производства, притежаваните от тях земи и постройки остават иззети или конфискувани. В решението си Съдът подчертава необходимостта да се разгледа същината на всяка мярка, за да се установи дали тя съставлява наказание по смисъла на самостоятелното значение на член 7. Съдът подчертава, че липсата на осъдителна присъда не изключва автоматично възможността конфискацията да съставлява наказание, като отбелязва, че следва да се вземат предвид редица фактори. Във вътрешното право мерките за конфискация са изброени в раздел „Наказателни санкции“. Характерът и целта на производството по конфискация са наказателни по своето естество и с оглед на своята цел, и конфискацията на такова имущество се приема за особено строга и интрузивна. Не на последно място, мерките за конфискация са постановени от наказателни юрисдикции, които се считат, че не действат в административно качество. Ето защо Съдът постановява, че не е налице нарушение на член 7 по отношение на един от жалбоподателите, за когото в рамките на националното производство по същество е установена неговата наказателна отговорност. Тъй като обаче по-голямата част от жалбоподателите са дружества с ограничена отговорност и следователно не са страни в наказателното производство, в резултат на което е постановено решението за конфискация, се приема, че те са пострадали от нарушение, тъй като по същество са наказани за деяние, за което не са наказателно отговорни.

¹¹³ *G.I.E.M. и други срещу Италия*, решение от 28 юни 2018 г.

Решенията по делата *Welch* и *G.I.E.M.* контрастират на решението по делото *срещу Италия*.¹¹⁴

По делото *М срещу Италия* жалбоподателят е признат за виновен по обвинения за „членство в престъпна организация“ и е осъден на различни периоди от време лишаване от свобода. Предприети са превантивни мерки, включително изземване на имуществото на жалбоподателя. Впоследствие е постановено решение за конфискация на основание това, че единственият начин, по който той би могъл да натрупа голямото си имущество е посредством незаконни дейности. Жалбоподателят твърди, че националните италиански юрисдикции са го лишили от неговата собственост, като са приложили разпоредби с обратна сила, предвид това, че собствеността е придобита от него преди влизането в сила на съответното национално законодателство. В случая Съдът постановява, че превантивните мерки за конфискация са преследвали законната цел „да се отвърне на удара на мафиотските организации“ и техните ресурси. Съгласно италианското право подобни превантивни мерки не са наказателни по своя характер и не съставляват наказание за престъпление. Ето защо Съдът заключава, че мярката не засяга установяването на вина вследствие на наказателно обвинение и следователно не съставлява наказание.

Този принцип е доразвит в решението по делото *Yildirim срещу Италия*.¹¹⁵

По делото *Yildirim срещу Италия* жалбоподателят притежава автобус, който отдава под наем. Докато бил нает, автобусът е засечен да превозва незаконни мигранти. Шофьорите били арестувани и осъдени, а автобусът бил иззет. Жалбоподателят завел иск за възстановяване на автобуса. Като се позовава на член 1 от Протокол № 1 и на член 7, жалбоподателят оспорва отхвърлянето на иска му за възстановяване на автобуса и отказа превозното средство да му бъде върнато. Съдът отбелязва по отношение на член 7, че липсва обвинение, повдигнато на жалбоподателя, че производството по конфискация не засяга наказателно обвинение срещу жалбоподателя, и че конфискацията не почива на установена вина вследствие на наказателно обвинение. Следователно конфискацията не може да съставлява наказание съгласно член 7.

¹¹⁴ *М срещу Италия*, решение от 15 април 1991 г.

¹¹⁵ *Yildirim срещу Италия*, решение от 10 април 2004 г.

2.5.3.3. Основни заключения

Взаимодействието между член 7 и член 1 от Протокол № 1 често пъти е прикрито, като заключението на Съда дали конфискацията съставлява наказание или не зависи от незначителни разлики по отношение на фактите. От съществено значение за заключенията на Съда е дали мерките за конфискация са следствие от наказателно обвинение и дали тези мерки се характеризират като наказателна санкция съгласно вътрешното право.

2.5.4. Член 8

2.5.4.1. Член 8: Общ преглед

Член 8 предвижда зачитане на личния и семейния живот, което обхваща и правото на зачитане на жилището и кореспонденцията. Това е квалифицирано право.

Член 8 гласи:

- 1. Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.*
- 2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.*

Понятието „личен живот“ е приложимо както по отношение на физически лица, така и по отношение на юридически лица и обхваща личната идентичност и автономност, личната информация, сексуалността, самостоятелното развитие, взаимоотношенията с други лица, репутацията и физическата и морална неприкосновеност (т.е. физическото и психологическо благополучие). Семейният живот включва биологически, правни и социални семейни звена, например взаимоотношенията в рамките на традиционното семейство между омъжени двойки, родители и деца, баби и дядовци и внуци, както и между братя и сестри. Понятието обхваща също така сгодени двойки, съжителстващи двойки, разделени родители от деца, хомосексуални двойки, осиновители и деца, както и приемни родители и деца. И накрая, органите по Конвенцията дават широко определение на понятието за жилище, което се прилага по отношение на де юре и де факто жилища, на физически и юридически лица, като определението е свързано по-скоро със заетостта, отколкото с друго правно основание. Освен това, тъй като

понятията „жилище“ и „частен живот“ могат да се припокриват с търговска и професионална дейност, защитата, която член 8 предоставя, се простира до лични офиси, а в случая на дружества – със седалището на дружеството.

Държавата има негативно задължение да не се намесва в личния живот на лицата, в техния семеен живот, в жилището и кореспонденцията им. В случай че държавата приеме мерки, които засягат тези права, ще се установи нарушение, освен ако намесата не е „в съответствие със закона“, преследва законна цел и отговаря на изискванията за пропорционалност. В член 8(2) са изброени някои законни цели, включително национална сигурност, предотвратяването на безредици или престъпления и защита на правата и свободите на другите. При някои обстоятелства държавата ще има позитивно задължение да предприеме стъпки да гарантира ефективното зачитане на член 8. Това засяга взаимоотношения не само между държавата и индивида, но и между лицата и частните субекти, както и между частните лица.

2.5.4.2. Взаимодействие между член 8 и член 1 от Протокол № 1

Често жалбоподатели, които твърдят нарушение на правото на зачитане на жилището съгласно член 8 се позовават и на член 1 от Протокол № 1, по-специално когато жилището е и мястото на пребиваване на жалбоподателя. Нахлуването на полиция в жилище или на работното място с оглед изземване на вещи се дава като пример за нарушение както на член 8, така и на член 1 от Протокол № 1, като например по делото *Niemietz срещу Германия*.¹¹⁶

Делото *Niemietz срещу Германия* засяга данъчно разследване, което води до наказателно обвинение за клевета. Издадена е заповед за обиск на кантората на жалбоподателя с цел да се установи самоличността на автора на писмо. По време на претърсването са претърсени и шкафове с поверителна клиентска информация, които не са били предмет на заповедта за обиск. Жалбоподателят повдига оплаквания по член 8(1) и по член 1 от Протокол № 1, че претърсването засяга правото му на зачитане на жилището и кореспонденцията, че претърсването е било непропорционално и е било разпорежено с цел да се заобиколят законите за поверителност. Съдът отбелязва, че заповедта е била широко формулирана, тъй като предвижда претърсване и изземване на „документи“, без никакви ограничения. Следователно тя е непропорционална и не е необходима в едно демократично общество, в нарушение на член 8. Оплакването на жалбоподателя по член 1 от Протокол № 1, че заповедта за обиск е нарушила репутацията му на адвокат, вече е разгледано в контекста на член 8 и не е необходимо да бъде допълнително разглеждано в светлината на член 1 от Протокол № 1.

¹¹⁶ *Niemietz срещу Германия*, решение от 19 декември 1992 г.

В случаи, свързани с решения за конфискация, Съдът е склонен да установи нарушение както на член 1 от Протокол № 1, така и на член 8.

По делото *Gladysheva срещу Русия* жалбоподателката е изгонена от дома си от държавата на основание това, че предишният собственик се е сдобил с апартамента чрез измама. Жалбоподателката повдига оплаквания, че е лишена от притежанията си в нарушение на член 1 от Протокол № 1 и че евикцията е нарушение на правото ѝ на зачитане на жилището съгласно член 8. По отношение на член 1 от Протокол № 1, Съдът постановява, че конфискацията на жилището на жалбоподателката без да ѝ бъде предоставено алтернативно настаняване, представлява прекомерно бреме за нея. Следователно не е постигнат справедлив и пропорционален баланс между общия интерес на общността и основните права на лицето и е налице нарушение на тази разпоредба. Съдът също така отбелязва, че намесата в член 8 е възникнала след издаването на заповедта за евикция, независимо дали тази заповед е изпълнена или не. Съдът припомня и че свободата на преценка по отношение на въпросите за жилищно настаняване е по-малка в контекста на член 8 в сравнение с тази по член 1 от Протокол № 1, поради централното значение на член 8 за идентичността на индивида, неговото самоопределяне, физическа и морална неприкосновеност, поддържане на взаимоотношения с другите и установено сигурно място в общността. Тъй като правата на жалбоподателката съгласно член 8 са били пренебрегнати от правителството, възникват независими въпроси в контекста и на двете разпоредби, така че е установено нарушение както на член 8, така и на член 1 от Протокол № 1.

2.5.4.3. Член 8 и обиски на имущество

Всички международни конвенции и стандарти, упоменати в раздел А на настоящия наръчник, налагат или насърчават като цяло прилагането на правомощия за разследване и издирване, така че да се осигури ефективно правоприлагане. Следователно член 8 е приложим преди изземването на активи, например докато тече разследване по твърдения за корупция. Когато националните власти трябва да осъществят претърсване на дома или офиса на жалбоподателя, член 8 предвижда, че претърсването трябва да е „в съответствие със закона“. Това налага претърсването не само да се основава на достъпно и предвидимо законодателство, но така също това законодателство да предоставя подходящи гаранции срещу произвол. Следователно по принцип претърсванията трябва да се провеждат със съдебна заповед.

В случаите, когато липсва съдебна заповед, претърсването може да се легитимира впоследствие чрез съдебен контрол по отношение на законосъобразността на претърсването и наличието на съдебно обезщетение, ако претърсването е било незаконосъобразно. По делото *Гуцанови срещу България*¹¹⁷ Съдът установява, че не е било достатъчно националният съдия просто да подпише и подпечата протокол за

¹¹⁷ *Гуцанови срещу България*, решение от 15 октомври 2013 г.

претърсването, с резолюция „одобрявам“, без да посочи каквито и да било мотиви за своето одобрение; това не съставлява достатъчна гаранция срещу злоупотреба. Освен това обхватът на съдебната заповед за претърсване има отношение към нейната „необходимост“. Така например по делото Илия Стефанов срещу България Съдът установява, че прекомерният обхват на заповедта за претърсване, който се отразява на начина, по който заповедта е изпълнена, не може да се приеме за необходим и пропорционален, в съответствие с изискванията на член 8.

2.5.4.4. Основни заключения

Член 8 и член 1 от Протокол № 1 могат да взаимодействат по различни начини. Важно е да се отбележи, че държавата трябва да предприеме разумни стъпки да гарантира, че изземването на активи не надхвърля необходимите граници, т.е. заповедите за претърсване и изземване не трябва да са безгранични. По отношение на такива мерки, както бе обяснено по-горе, е установено нарушение и на член 1 от Протокол № 1, и на член 8.

2.5.4.5. Списък с ключови дела

Илия Стефанов срещу България:¹¹⁸ Прекомерният обхват на заповеди за претърсване и изземване са в нарушение на член 8.

Гуцанови срещу България:¹¹⁹ Липсата на мотиви в одобреното от съда претърсване на дома на жалбоподателя не отговаря на изискванията за законосъобразност, присъщи на член 8.

¹¹⁸ *Илия Стефанов срещу България*, решение от 22 май 2008 г.

¹¹⁹ *Гуцанови срещу България*, решение от 15 октомври 2013 г.

Регионалната антикорупционна инициатива (RAI)

е регионална междуправителствена организация, чиято мисия е да води регионалното сътрудничество в подкрепа на усилията за борба с корупцията, като осигурява обща платформа за дискусии чрез споделяне на знания и добри практики. RAI функционира като регионален хъб, чрез който правителствата в региона могат да обединяват усилията си за справяне с корупцията в Югоизточна Европа. В RAI членуват девет държави: Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Молдова, Черна Гора, Северна Македония, Румъния и Сърбия, като Грузия, Полша и Словения са наблюдатели.

RAI служи като конкретно и видимо доказателство за ангажимента на страните членки за продължаване на общи и координирани усилия срещу корупцията в Югоизточна Европа. RAI изгради обща регионална платформа за дискусии между правителствата и гражданското общество и ефикасно изпълнява мисията си чрез специализирани обучения, предаване на знания между колеги и обмен на съвременни познавателни продукти, иновативни комуникационни инструменти и споделяне на добри практики в мултидисциплинарна среда.

Центърът за консултации за индивидуалните права (AIRE Centre)

е неправителствена организация, която повишава информираността за правата съгласно европейското право и оказва подкрепа на жертви на нарушения, свързани с трафик на хора. Екип от международни адвокати предоставя информация, подкрепа и консултации относно правните стандарти на Европейския съюз и Съвета на Европа. Екипът има опит със съдопроизводство пред Европейския съд по правата на човека в Страсбург, участвал е в повече от 150 дела. Работейки в продължение на вече двадесет години на всички нива на съдебните системи в региона, Центърът AIRE си създаде ненадмината репутация в Западните Балкани. Той се сътрудничи тясно с министерствата на правосъдието, съдебни образователни центрове, конституционни и върховни съдилища, за да води, подкрепя и съдейства за развитие на върховенството на правото и по проекти за реформи в дългосрочен план. Центърът AIRE си сътрудничи и с неправителствения сектор в региона, като помага при насърчаване на правни реформи и зачитане на основните права. В основата на работата му винаги е била идеята да гарантира, че всички хора могат реално и ефективно да се ползват със законните си права. На практика това означава насърчаване и улесняване на правилното прилагане на Европейската конвенция за правата на човека, съдействие в процеса на европейска интеграция чрез укрепване на върховенството на закона и осигуряване на пълно признаване на правата на човека, както и насърчаване на сътрудничеството между съдиите и професионалистите в правната сфера в региона.

REGIONAL ANTI-CORRUPTION INITIATIVE

Fra Anđela Zvizdovića 1. B/14
71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
Tel: +387 33 296 323/327
www.rai-see.org

We look for better solutions together

THE AIRE CENTRE

Advice on Individual Rights in Europe

Room 505, Institute of
Advanced Legal Studies
Charles Clore House,
17 Russell Square, London
Tel: +44 20 7831 4276
www.airecentre.org

UK Government

Изготвянето на тази публикация е осъществено с подкрепата на Правителството на Обединеното кралство. Изразените в публикацията мнения не отразяват непременно официалната позиция на Правителството на Обединеното кралство.

Преводът и създаването на тази публикация са осъществени с подкрепата на Програмата за върховенство на закона в Югоизточна Европа на Фондация „Конрад Аденауер“. Изразените в публикацията мнения са на съответните автори и не отразяват непременно официалната позиция на Програмата за върховенство на закона в Югоизточна Европа на Фондация „Конрад Аденауер“.

Оригиналният вариант на английски език е преведен още на босненски/хърватски/черногорски/сръбски, албански, македонски и румънски език.